

הַשָּׁמַיִם
שְׁמַיִם
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto archiv NLI.

NOVÁ NÁRODNÍ KNIHOVNA IZRAELE V JERUZALÉMĚ
(Pohled do hlavní čtenářské haly. K textu na stranách 14–17.)

JEDNÁNÍ RADY FŽO

Poslední zasedání Rady FŽO v ČR se uskutečnilo 17. prosince 2025. V době zahájení jednání bylo přítomno 30 členů rady osobně a 11 členů se účastnilo on-line. V úvodu jednání předseda připomněl tragické události teroristického útoku na židovskou komunitu v Sydney a přítomní utčili památku obětí minutou ticha. Šestibodový program jednání byl schválen bez připomínek.

1. Kontrola posledního zápisu

Proběhla kontrola zápisu ze zářijového jednání 2025. K zápisu nebyly vzneseny žádné připomínky.

2. Čerpání rozpočtu za 3. čtvrtletí 2025

P. Papoušek informoval, že čerpání rozpočtu probíhá dle plánu. Rada vzala informaci o čerpání rozpočtu za 3. čtvrtletí roku 2025 na vědomí.

3. Rozpočet 2026

Rozpočet byl zaslán v předstihu. P. Papoušek postupně představil nejvýznamnější změny oproti přechozímu roku: rozpočet zahrnuje průměrnou valorizaci mezd o 3 procenta; nový automobil bude dodán na přelomu roku; je počítáno s nákladem 15 milionů Kč na rekonstrukci domu v Ústí nad Labem.

Vzhledem k nárůstu antisemitismu bude do budoucna nutné navýšit počet pracovníků o jeden úvazek, což však zatím není zahrnuto v rozpočtu.

Na dotaz, zda se rekonstrukce domu v Ústí nad Labem uskuteční v roce 2026, P. Papoušek informoval, že práce proběhnou během roku 2026 a měly by být dokončeny na podzim 2026.

Návrh usnesení:

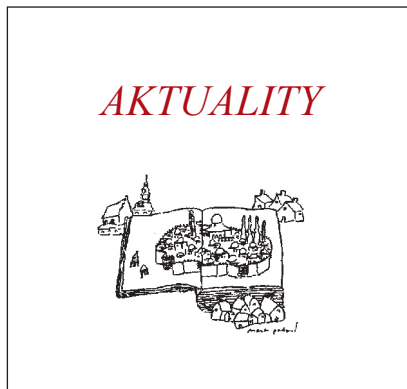
RFŽO schvaluje rozpočet na rok 2026.

V době hlasování přítomno 41 členů (30 osobně, 11 on-line), pro 38, proti 0, zdržel se 3. **Rada FŽO schválila rozpočet FŽO 2026 v předloženém znění.**

4. Jednání přidružených organizací

Tajemník FŽO M. Pelíšek informoval o schůzce přidružených organizací FŽO (PO), která se konala dne 2. prosince 2025 na základě žádosti spolku Ec chajim o uskutečnění volby zástupců PO tak, aby i tato organizace měla možnost získat svůj hlas v RFŽO a finanční příspěvek na rok 2026.

Po ukončení diskuse P. Papoušek vyzval přidružené organizace, aby v případě zájmu o změnu statutu předložily konkrétní návrh Prezidiu FŽO.

Návrh usnesení:

Rada FŽO (dále jen RFŽO) ve smyslu ust. čl. 4 odst. 1 písm. a) Statutu FŽO vykládá ustanovení čl. 3 ods. 3 Statutu FŽO následujícím způsobem:

V případě, že počet přidružených organizací přesáhne deset v době, kdy je RFŽO již ustanovena, předseda FŽO svolá oddělené jednání zástupců přidružených organizací podle čl. 3 odst. 3 Statutu FŽO až na konci volebního období stávajících členů RFŽO tak, aby toto jednání proběhlo před ustavující schůzí nové RFŽO.

Stejný postup se uplatní také v případě, kdy přidružená organizace, která se v minulosti práva mít v RFŽO zástupce s hlasovacím právem dočasně vzdala, se nyní o právo mít v RFŽO svého zástupce s hlasovacím právem opět rádně přihlásila.

V době hlasování přítomno 40 členů (30 osobně, 10 on-line).

Hlasování: pro 33, proti 5, zdržel se 2.

Usnesení bylo přijato.

5. Volba kandidátů do správní a dozorčí rady NFOH

P. Papoušek informoval, že v lednu končí tříleté funkční období členů správní rady M. M. a D. S. a člena dozorčí rady J. S. Předseda správní rady NFOH požádal FŽO o nominaci členů za FŽO a současně informoval, že všichni jmenovaní jsou aktivními členy a vyjádřili zájem pokračovat ve své funkci i v dalším funkčním období. Prezidium nominace projednalo na zasedání dne 4. listopadu a navrhlo setrvání M. M., D. S. a J. S. ve funkcích ve správní, resp. dozorčí radě NFOH. FŽO následně vyzvala obce k zaslání návrhů dalších kandidátů. Další kandidáti navrženi nebyli.

Návrh usnesení:

Rada FŽO navrhuje do správní rady NFOH M. M. a D. S. a do dozorčí rady NFOH J. S. pro další funkční období.

V době hlasování přítomno 39 členů (30 osobně, 9 on-line).

Hlasování: pro 37, proti 0, zdržel se 2.
Usnesení bylo přijato.

6. Různé

P. Papoušek informoval o konání Limudu 2026 v Praze v termínu 7.–10. května 2026. Informoval také o úspěšném koncertu *Světlo porozumění*, který organizuje Peter Györi a Bejt Praha.

M. Lichtenstein poděkoval r. Sidonovi za pěknou oslavu Chanuky v Teplicích, kde natáčela také ČT.

B. K. informovala o výstavě židovských odbojářů, kterou připravil spolek Sdružení židovských vojáků. Dále informovala, že ŽMP zavedlo na vzdělávací programy vstupné ve výši 60 Kč, a požádala, zda by FŽO mohla se ŽMP v Praze projednat možnost jeho zrušení. F. Bányai upozornil, že ŽMP by mělo být spíše poděkováno, neboť generuje zisk, a tím zároveň zajišťuje příjem pro FŽO.

Termín dalšího jednání Rady FŽO: 25. března 2026 v 10.00 hodin. *jd*

84. VÝROČÍ TRANSPORTŮ

Ve Staré synagoze v Plzni se v neděli 18. ledna uskutečnilo vzpomínkové shromáždění na památku 2605 Židů, kteří byli před 84 lety na konci ledna 1942 třemi transporty deportováni do Terezína a dalších koncentračních táborů. Vrátilo se jich pouhých 209. Shromáždění tradičně pořádané plzeňskou ŽO se zúčastnili zástupci města, biskupství, FŽO a občané města Plzně. Za oběti se pomodlil vrchní zemský rabín E. K. Sidon. *jd*

OBSAH

Okamura je jméno člověka, který je z vesnice na kopci 3
Komentář k Tóře 4–5
Každé impérium se rozpadne – rozhovor s ukrajinským disidentem J. Ziselsem 6–9
Obnovenie a zasvätenie – o trenčianskej neologickej synagóge 10–11
Judaica Bohemiae 12–13
Rozhovor s kurátorem Národní knihovny Izraele v Jeruzalémě 14–15
O filmu A. Holland *Franz* 16
Ostrov klidu – o nové budově Národní knihovny Izraele 17
Furt maj kam jít – ukázka z promluvy Bohumila Hrabala 18–19
Židovský hřbitov ve Slaném 20
Izrael: Zvládnou Gazu technokrati? 21
Výběr z českých médií 22
K novele trestného zákona 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Okamura je jméno člověka, který je z vesnice na kopci. Tomio zase znamená bohatý, tak praví japanologové. A *nomen omen*, jméno jako znamení, je latinské rčení, které znal již římský dramatik Titus Maccius Plautus. Proto při troše fantazie můžeme říci, že to platí i o Tomiu Okamurovi, který se chová jako nevychovaný vesničan, jenž se vyšplhal na politický kopec a snaží se tam úporně kvůli bohatnutí udržet. Prozrazují to jeho proslovy i slovník. Nejkřiklavěji to potvrdil v novoročním projevu, který pronesl jako předseda dolní komory Parlamentu České republiky.

Okamura mj. řekl: „Nelze za peníze, které patří českým důchodcům nebo zdravotně postiženým občanům a rodinám s dětmi, nakupovat zbraně a posílat je k udržování naprosto nesmyslné války.“ Nebo: „Chápu, že pro Západ je fajn, když my platíme západním zbrojovkám za málo účinné zbraně, které Rusové rozflákají, ještě než se dostanou na frontu. Penězovody totiž tečou všemi směry a každý na tom byznysu něco trhá: západní firmy a vlády i ukrajinští zloději kolem Zelenského junty, co si staví záchody ze zlata. Ať si kradou, ale už ne z našeho.“

Necháme-li lékařům, aby zkoumali, jestli zášť vůči Ukrajincům zapříčinila jeho separační úzkost, kterou jako cizinec sám v dětství zažil, jde evidentně o nenávistný a lživý proslov. Číslo hovoří jasně: jen ve třetím čtvrtletí 2025 příjmy z odvodů u nás pracujících Ukrajinců činily 8,2 miliardy korun, zatímco výdaje na jejich podporu byly jen 3,9 miliardy.

Okamura se řídí převážně průzkumy veřejného mínění a svými osobními zájmy, kam patří i příspěvky od státu na volební náklady SPD. On chce, aby jeho hnutí získalo co nejvíce hlasů, a proto říká to, o čem ví, že jeho voliči chtějí slyšet. Že tím poškozuje zemi i mezinárodní pověst, ho nezajímá. Podle agentury STEM většina voličů SPD s podporou PRO, Svobodných a Trikolory (ti šli do voleb společně) požaduje ukončení finanční i vojenské pomoci Ukrajině. Dvoutřetinová většina by ukončila i pobyt válečných uprchlíků z Ukrajiny v naší zemi a třetina by jim nepo-

skytovala ani humanitární pomoc. Čtvrtina by zastavila i dodávky zdravotnického materiálu.

Protože Okamurovo protestní hnutí SPD nemá v ekonomické, sociální, obranné či kulturní politice co nabídnout, na nic nemá odborníky (do vlády za sebe posílá jiné lidi), snaží se o jinakost něčím, o čem ostatní nehovoří, k čemuž Okamuru tlačí volební propad.

V předvolební vřavě ztratilo jeho hnutí hodně voličů: přeběhli k Babi-

OKAMURA JE JMÉNO ČLOVĚKA, KTERÝ JE Z VESNICE NA KOPCI

šově ANO. Zdokumentovala to agentura Ipsos, ANO v loňských volbách získalo 130 tisíc hlasů od lidí, kteří na podzim 2021 volili právě Okamuru a spol. To odpovídá zhruba 2,5 procenta hlasů, což je pro sestavu s podporou kolem 10 procent zásadní odliv. V Poslanecké sněmovně mají místo 20 křesel pouze 15.

Tato situace Okamuru vede ke snaze co nejvíce na sebe upozornit, proto veřejný diskurz zaplavuje množstvím blábolů a žvástů. On dobře ví, že jeho cílovou skupinu nezajímají fakta, ale pojmenování nepřítelů, na kterého mohou svést svou neschopnost. Oceňují na něm emoce, gesta a jazyk, kterým oni sami hovoří mezi sebou. Okamura díky svým četným zájezdům po republice pochopil, že varující žvást nemusí představovat reálnou hrozbu, jeho voliči oceňují odvahu být rozzlobený na vládu a jeho přítomnost. Bohužel dopad blábolů je nebezpečnější než lež. Filozofové upozorňují: pokud se pro větší část společnosti stane pokleslý jazyk normou, podléhá jen zlobným emocím a autority považuje za přežitky z doby kamenné, snižuje se šance na domluvu. „Jde o smrt univerzalizmu a základů,“ říká Dirk de Wachter, „za kterou může převaha obrazů a nedostatek slov.“

Sociolog Ernest Gellner nás již na začátku 90. let upozorňoval, že zvláště v dunajské říši vždy individualistič-

tější liberálové, kteří obhajovali myšlenku pluralistické, tolerantní „sešívání“ říše, to měli těžší než třeba v Británii, protože tady vždy převládali nacionalističtí intelektuálové, kteří nabízeli alternativu uzavřené, lokalizované kultury, jež si libovala ve své zvláštnosti a slibovala svým členům emotivní uspokojení. Potvrzují to i psychologové: vědomí představuje jen 15 procent naší psychiky, zbytek, 85 procent, tvoří podvědomí, které opakuje zděděné návyky.

O tom píše i dánský bohemista Peter Bugge. „Pojem Evropa a střední Evropa se (mezi dvěma válkami) objevoval jako obecné označení. (...) Ani ‚evropanství‘, ani projekty evropského sjednocení rozhodně nebyly ve středu pozornosti tehdejší české veřejnosti.“

T. G. Masaryk dokonce v roce 1925 řekl: „Nač by jednotlivé státy potřebovaly spojení? A politické potřeby spojení není, vždyť by neposkytovalo výhod, leda kdyby bylo třeba obrany navenek.“ Ke kritickému pohledu na Panevropu se přikláněl i Karel Čapek, který napsal: „My sjednocenou Evropu nepotřebujeme, protože Panevropu máme doma jen v menším rozměru.“ Podobně uvažoval i Václav Černý, který navíc odmítal vylučování Ruska z Evropy, či F. X. Šalda. A Ferdinand Peroutka v knize *Jací jsme* považuje za důležité, že „kapitalismus nebyl u nás nikdy tak gigantický, jeho život tak prudký a jeho výboje tak bouřlivé jako na Západě, v Anglii a v Americe“. Západ byl podle něj přitažlivý, nebyla jiná alternativa, byl však pro mladého Čecha až příliš hektický, bouřlivý. Citují: „Středoevropské občanství má dodnes tento tichý a mírný původ v krvi.“

Inklinace dnešní části naší společnosti ke kritice Západu a odmítání EU a NATO – Okamura by z těchto společenství nejraději vystoupil – má u nás starší, hlubší, a tudíž nebezpečnější kořeny. Zvláště v době, kdy ve světě začíná vládnout síla, tedy moc bez legitimacy a už i legality, a kdy u nás vládne žvást, který vede k afektivní labilitě: k touze po novém, pomíjivém.

KAREL HVIŽDALA

EMUNA JAKO VĚRNOST

2M 18,1–20,23

Paršat Jitro skýtá příležitost srovnání dvou textů Tóry v jedné knize, jehož smysl by nám neměl uniknout. Tóra vypráví, že když Jisrael zvítězil v bitvě s Amalekem v Refidim, utábořil se v sinajské poušti naproti „té hoře“. Místní název Refidim je přitom odvozen z toho, že po třech dnech, kdy Jisrael nenarazil v poušti na vodu, si s bezmocně svěřenými rukama – refej jadajim – kladl otázku, zda je Bůh s námi, nebo není? Situace, v níž se ocitl, hrozila smrtí celého národa, takže není divu, že v ní viděl víc než ohrožení fyzické existence. Záznaky, které provázely únik z egyptského otroctví, v něm posílily vědomí, že je Bůh s nimi, ale byl s nimi i v poušti, když je, jak se zdálo, opustil. Otázka tedy nevyjadřovala pochybnost o Boží existenci, nýbrž pochybnost o pravdivosti ujištění jejich vůdce Mošeho o výjimečnosti lidu Jisraele mezi národy tohoto světa. V podobné situaci se ocitli naši otcové a matky v letech šoa, když evropským Židům hrozilo úplné vyhubení v plynových komorách. Sotva si tak můžeme namlouvat, že bychom se zachovali jinak než přeživší, kteří v nich ztratili děti a rodiče, a zavrhli proto věrnost Bohu předků a víru v Boha jako iluzi.

Z druhé strany však nelze popřít, že tato ztráta zasáhla duši židovského národa hlouběji než ztráta pocitu exkluzivity v jejich ponížení. Tóra nám tímto příběhem, který ještě nekončí, chce ukázat, že hebrejský pojem *emuna* nelze chápat jen jako víru (v Boha), ale také jako věrnost (Bohu). Midraš proto přirovnává myšlení dětí Jisraele v Refidim k myšlení dítěte na ramenou otce, jestliže si přestane uvědomovat, že po celou dlouhou cestu sedí tátovi na ramenou. Za takové situace ho otec může sejmout s krku a postavit ho na vlastní nohy, ať si uvědomí, jak se věci skutečně mají. I dětem Jisraele se tak stalo, a z pouště jak vzteklý přichvátal kmen nepřátelsky naladěných Amelekitů, aby lid Jisraele povraždil. Tóra pak vypráví, že když Moše ze skály na hoře Chorev žehnal Jisraeli vztaženými rukama, ten v bitvě vítězil, ale když mu paže ztěžkly, vítězil Amalek. Nebyl to ovšem jen Moše, kdo pomáhal Jisraeli přežít, ale právě *emuna*, věrnost Bohu a věrnost Boží, jež byla oporou jeho rukou. Ta „skála“, odkud lidu žehnal, byla totožná

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Exodus*.

s tou „skálou“, na níž jej Hospodin po dalším z projevů nevěry naučil modlitbě trinácti atributů Boží lásky a soucitu, když vyhověl Mošeho prosbě, aby mu ukázal svůj majestát.

Putovali z Refidim, a když přišli do pouště Sinaj a utábořili se v poušti, rozložil se tam Jisrael naproti té hoře. A Moše vystoupil k Bohu a Hospodin k němu volal, říkáje: „Takto mluv k rodině Jaakova a pověz synům Jisraele! Sami jste viděli, co jsem způsobil Micrajim, a vás jsem nesl jak na orlích křídlech a přivedl jsem vás k sobě. Nyní však, budete-li poslušni mého hlasu a budete zachovávat mou smlouvu, stanete se mi výběrem ze všech národů, neboť má je celá země. A vy budete mým královstvím kněží a svatým národem! To jsou ta slova, jež povíš synům Jisraele.“ (1M 19,2–6)

Když Bůh přikazuje Mošemu, aby řekl synům Jisraele, „*sami jste viděli, co jsem způsobil Micrajim, a vás jsem nesl jak na orlích křídlech a přivedl jsem vás k sobě*“, chce tím upozornit na souvislost s předcházejícím textem v parašat Šemot, v němž Bůh ukazuje Mošemu znamení, jimiž by měl v Egyptě přesvědčit starší Jisraele o tom, že jej skutečně vyslal On, Bůh Avrahama, Jicchaka a Jaakova. Ještě předtím mu však

dává k úvaze znamení, které si má především nechat pro sebe, dokud se neuskuteční a nebude zapotřebí je zastírat.

„*Dolehl ke mně nářek synů Jisraele,*“ říkal Bůh Mošemu, když se mu poprvé zjevil v hořícím keři, „*a viděl jsem ten útlak, jak je Micrijci utlačují. Takže ty nyní půjdeš, poněvadž tě pošlu k faraonovi, a vyvedeš můj lid synů Jisraele z Micrajim!*“ Moše však Bohu řekl: „*Kdo jsem já, abych šel k faraonovi?*“ a „*Já že vyvedu syny Jisraele z Micrajim?*“ Ale on pravil: „*Já budu s tebou, a znamením, že jsem tě poslal, bude, že až ten lid z Micrajim vyvedeš, budou mi sloužit na této hoře.*“ (1M 3,9–12)

Nejsme ani první, ani poslední z těch, kdo si při své neschopnosti spatřit v budoucnosti lepší svět, než je tento, představují alespoň jeho zánik. Zdá se to často pravděpodobnější než příchod Mesiáše. Přesto se ale někdy zdá, že jsme se ocitli v době, kdy se naděje v záchranu blíží jistotě, že stačí jen tak málo, a kdybychom vydrželi ve svém úsilí, uspišíme tím vykoupení. V takových chvílích bychom si měli připomenout, že jediným skutečným znamením, že je Bůh s námi, bude splnění slibu, který nám dal. Není však na nás, abychom rozhodovali, kdy k tomu dojde.

Čteme-li text pořádně, nemělo by nám uniknout, co nám tím chce Tóra sdělit. Bůh vlastně říká Mošemu a jeho prostřednictvím nám, že skutečným znamením, že se něco stane nebo nestane, není proměna hole v hada nebo ruky ze zdravé v malomocnou (a naopak), ale samotná skutečnost. Můžeme se potom ptát, k čemu nám to bude, jestliže si to nemůžeme ověřit ničím jiným než znamením, že „*mi budou sloužit na této hoře*“. Tohle měl zřejmě na mysli Maimonides, když v Mišne Tora varoval před vypočítáváním konce. Ačkoli sám toho nebyl dalek, uvědomoval si, že slova proroků jsou natolik neprůhledná, že se jejich výklady od jednoho vykladače k druhému rozcházejí a nelze z nich nabýt jiné jistoty, než že je vyloží samotné události, až se jejich čas naplní. Milha se zvedne a objevíme svět, jaký opravdu bude, a s ním vlastní iluze. Co však je na tom nejdůležitější, bude nám to znamením, že budeme *sloužit Bohu na hoře*, kde nám byla darována Tóra. Pražský Maharal proto započítává do 48 stupňů, jichž musí adept Tóry dosáhnout v úplnosti, jako nejvyšší radost z Tóry, protože je vrcholným výrazem úplnosti člověka. **EFRAIM K. SIDON**

VZTAH KE SVĚTU

Existují tři způsoby, jak se lze vztahovat ke světu – můžeme jej využívat, můžeme se z něj těšit, můžeme jej přijímat s úžasem a bázní.

V naší době vnímáme přírodu především podle toho, jaký přináší užitek. Za hlavní smysl lidského konání v rámci Božího stvoření se považuje ovládnutí přírody a využití jejích zdrojů. Z člověka se vlastně stalo zvíře, které dokáže vyrábět nástroje, a svět už není ničím víc než ohromnou bednou s harampádím, kterou potřebuje k uspokojení svých potřeb.

Staří Řekové se učili, aby dosáhli porozumění. Hebrejci, aby uměli uctívat. Moderní člověk se učí, aby využíval... Vědomosti znamenají prospěch. Veškeré hodnoty respektujeme jen z pohledu toho, jaký prospěch přinášejí. Děti učíme, jak něco změřit nebo zvážit. Nedokážeme je však naučit, jak uctívat, jak prožívat zážitky, úžas a bázeň. Smysl pro vznešenost coby výraz hloubky a velikosti lidské duše a cosi, co snad bylo dáno všem lidem, je dnes už vzácným darem.

Vznešenost lze vnímat v krásných věcech stejně jako v dobrých skutcích či v hledání pravdy... Vznešenost nezbytně nesouvisí s velikostí a nemusí mít ohromující rozměry. Můžeme ji vnímat v každém zrnku písku, v každé kapce vody. Údiv, jímž reagujeme na vznešenost, v nás může vyvolat letní květina či sněhová vločka.

Člověk vnímá své okolí dlouho předtím, než si uvědomí sám sebe. Mnozí jsou si vědomi skrytosti skutečnosti, ale málokdo cítí tajemství vlastní přítomnosti. Vlastní „já“ nelze popsat rozumem, neboť veškeré naše pojmy jsou na to chabé.

***

Po výběru z komentářů rabína Jonathana Sackse začínáme publikovat ukázky z textů **ABRAHAMA JOSHUY HESCHELA** (1907–1972), jednoho z nejvýznamnějších židovských teologů 20. století. Pocházel z varšavské chasidské rodiny, studoval v Berlíně, od roku 1939 žil v New Yorku, kde působil jako profesor židovské etiky a mystiky na Jewish Theological Seminary. Jeho učení propojuje hlubokou zbožnost vycházející z chasidské tradice s etickým a politickým jednáním (v jeho případě s podporou boje za občanská práva Afroameričanů). Vira je pro něj živým vztahem k Bohu, citlivostí k utrpení druhých, vedoucí k praktickým činům.

Text v *Rch* je vybrán z knihy *The Wisdom of Heschel*, přeložil Jiří Zavadil.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách švat / adar 5786 – únor 2026

Staronová synagoga

1. 2. neděle	<i>předvečer Tu bišvat</i>	
2. 2. pondělí	TU BIŠVAT – NOVÝ ROK STROMŮ	
6. 2. pátek		začátek šabatu 16.46 hodin
7. 2. sobota	JITRO 2M 18.1.–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6	šachrit 9.00 hodin
		konec šabatu 17.56 hodin
13. 2. pátek		začátek šabatu 16.58 hodin
14. 2. sobota	ŠABAT ŠKALIM MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 mf: 2M 30,11–16 hf: 2Kr 12,1–12,17	šachrit 9.00 hodin
		konec šabatu 18.08 hodin
17. 2. úterý	1. den Roš chodeš adar	
18. 2. středa	2. den Roš chodeš adar	
20. 2. pátek		začátek šabatu 17.10 hodin
21. 2. sobota	ŠABAT HAFSAKA TRUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1Kr 5,26–6,13	šachrit 9.00 hodin
		konec šabatu 18.19 hodin
24. 2. úterý	DEN NAROZENÍ A ÚMRTÍ MOŠE RABENU	
27. 2. pátek		začátek šabatu 17.22 hodin
28. 2. sobota	ŠABAT ZACHOR TECAVE 2M 27,20–30,10 mf: 5M 25,17–19 hf: 1S 15,2–34	šachrit 9.00 hodin
		konec šabatu 18.30 hodin
2. 3. pondělí	půst Esterin <i>předvečer Purim</i>	5.08–18.30 hodin
3. 3. úterý	PURIM	
4. 3. středa	ŠUŠAN PURIM	

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha ve všední dny ve 14 hodin, o šabatu po 12.40 hodin.

6. 2. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	16.46 hodin
13. 2. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	16.58 hodin
20. 2. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	17.10 hodin
27. 2. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	17.22 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

KAŽDÉ IMPÉRIUM SE DŘÍVE ČI POZDĚJI ROZPADNE

Rozhovor s ukrajinským disidentem Josyfem Ziselsem

Josyf Zisels (nar. 1946 v Taškentu) vystudoval fyziku na univerzitě v Černovicích. V 80. letech 20. století se zapojil do činnosti opoziční Ukrajinské Helsinské skupiny (UHS), která byla založena poté, co se Sovětský svaz (i jeho satelity) roku 1975 na konferenci v Helsinkách zavázal k dodržování lidských práv. Následně strávil šest let v sovětském vězení. Dva dny před tímto rozhovorem (25. října 2025) dopadl do vnitrobloku, kde bydlí, sestřelený ruský dron a explodoval. Poškodil mu zařízení bytu, ale bývalý disident s manželkou našťástí vyvázli bez zranění. Jako mnoho Kyjevanů tráví totiž noci za ruských náletů v koupelně. Nad poničeným vybavením bytu jen mávl rukou: „Zažili jsme toho už hodně a nějak si poradíme i s tímhle.“ Rozhovor publikujeme v době, kdy si připomínáme už 4. výročí počátku ruského vojenského vpádu na Ukrajinu.

Vaše osobní konfrontace se sovětským režimem začala trochu podivně. V roce 1965 jste upoutal pozornost KGB, když jste jako student druhého ročníku na černovické univerzitě přednesl referát o Sigmundu Freudovi. Proč sovětským aparátčikům Freud v uvolněnější éře 60. let tak vadil?

KGB věnovala dění na Ukrajině mnohem větší pozornost než vlastnímu „hloubkovému území“. Místní aparátčici se báli, aby se „něco nepříhodilo“. V našem vysokoškolském kroužku bylo z 28 lidí 24 Židů. Já jsem původně studoval v Kišiněvu, ale když jsem byl ve druhém ročníku, to bylo v roce 1965, zemřel mi otec. Tak jsem chtěl přestoupit na univerzitu v Černovicích, kde jsme bydleli. Nakonec se mi to podařilo, ale dostat se tam bylo tehdy pro Žida dost složité...

Byl v tom latentní antisemitismus?

Proč latentní? Byl to antisemitismus řízený sovětským státem. A na Ukrajině to bylo ještě silnější, protože byla de facto kolonií. O všem se rozhodovalo v Moskvě.

Kišiněvská univerzita byla lepší, alespoň co se oboru fyziky týče, ale já jsem se chtěl vrátit do Černovic. Tam jsme pak založili filozofický spolek. Tehdy ještě doznávalo „tání“.

Chodil jsem pomáhat do jedné z univerzitních laboratoří. Ale po nějaké době mi bylo řečeno, ať už tam nechodím. Kolegové mi prozradili, že vedoucí katedry prohlásil: „Židy tady nepotřebuju.“

Tehdy jsem už četl samizdat. Obdivoval jsem Andreje Sacharova, jako fyzika i jako lidskoprávního aktivistu. Později jsem s ním spolupracoval.

Vzpomenete si, jak jste se v srpnu 1968 dozvěděl o sovětském vpádu do Československa? Jak jste to prožíval?

Měl jsem tehdy kamaráda, Paula Pšeničku, který je po matce, jež se přistěhovala na Bukovinu, z Prahy, Čech.

Já jsem je tehdy hodně navštěvoval a oni mi popisovali, co se v Československu děje. Pražské jaro strašně prožívali. Srpnová invaze je zasáhla. Nyní víme, že „socialismus s lidskou tváří“ byl nedomyšlený, ale tehdy jsme to vnímali jako skvělý odklon od zkostnatělého komunismu. A tato naděje byla zničena sovětskými tanky. Bohužel jsem znal i kluky, kteří v těch tancích seděli.

Pak se uskutečnil protest v Moskvě, o jehož podrobnostech jsem se dozvěděl ze samizdatu, který v Ukrajině koloval ve velkém množství. Ti lidé měli odvahy otevřeně protestovat proti impériu, ve kterém sami žili. Udělalo to na mě obrovský dojem.

V 60. letech jste pomáhal Židům, kteří se pokoušeli emigrovat do Izraele...

První velká vlna vystěhování do Izraele nastala v SSSR po šestidenní válce, v roce 1967. Mnoho lidí inspirovala představa, že Izrael se dokázal ubránit proti mnohem silnějšímu nepříteli. No, a k tomu tady byl všudypřítomný sovětský antisemitismus. Hodně mých známých i příbuzných se tehdy rozhodlo odejít, a mnohým se to i podařilo.

Po roce 1969 ale sovětská moc řekla „stačilo“ a odmítla udělovat další povo-

lení k výjezdu. Já se tehdy angažoval v hnutí na obranu práva vycestovat.

Jak pokračovala vaše cesta do hlubších vrstev disentu?

Zaměstnání inženýra mi umožňovalo cestovat po SSSR. Zaznamenával jsem si případy porušování lidských práv a snažil se je předávat dál, zejména je posílat do Moskvy do *Kroniky současných událostí*, jednoho z nejdéle vycházejících samizdatových periodik poststalinistického

Sovětského svazu. (Poprvé *Kronika* vyšla v dubnu 1968 a brzy se stala důležitou platformou sovětského hnutí za lidská práva.) S disentem nebylo úplně jednoduché se spojit, protože to bylo – v Kyjevě i v Moskvě – dost uzavřené prostředí. Tehdy proběhly vlny zatýkání, takže se měli na pozoru. Lidé z KGB považovali disident za „nádor“, který

je nutno odstranit, a pokud to nejde, tak ho izolovat od zbytku společnosti.

Do prostředí ukrajinského disentu jsem se nakonec dostal přes Moskvu. Ještě před vstupem do Ukrajinské Helsinské skupiny mě zaujalo zejména téma zneužívání psychiatrie k trestání disidentů.

Kdo rozhodoval o tom, koho z disidentů pošlou na „psychušku“ a koho do lágru?

Na to se dá dívat z různých stran. Klíčovou osobností v tomto příběhu byl Jurij Andropov, který byl v té době šéfem KGB. Podobné strategie existovaly i dřív, ale za jeho vlády se to výrazně rozšířilo. Ve druhé polovině 60. let založili Sověti 17 zvláštních léčeben po celé zemi. Na Ukrajině byla jen jedna – v Dněpropetrovsku. Krajské nemocnice měly na posouzení těchto případů expertní komise, ale o ničem fakticky nerozhodovaly. O každém konkrétním případě umístění disidenta na psychiatrii se rozhodovalo v Moskvě – v Serbského institutu.

Proč tedy represivní orgány upřednostňovaly v konkrétních případech psychiatrii před lágrem nebo vězením?

Foto archiv.

Já si myslím, že v neposlední řadě proto, že vedení SSSR si přece jenom hlídalo jisté renomé na Západě. Sověti chtěli vytvořit obraz, že disent je velice omezený fenomén. Zároveň ale viděli, že se opoziční hnutí rozrůstá. Proto přemýšleli o tom, jak ho atomizovat. V té době zavedli i nový paragraf v trestním zákoníku, podle kterého odsoudili i mě: „Pomluva sovětské moci.“ „Psychušky“ začaly represivní orgány hromadně využívat po roce 1968, ale časová souvislost s událostmi v Československu byla spíše náhodná.

V 80. letech vymysleli Sověti absurdní diagnózu „vleklá schizofrenie“. Všichni se tomu smáli. Já osobně jsem měl zpracovaných 84 případů jen z nemocnice v Dněpropetrovsku. Později jsem spolupracoval s ruským disidentem Alexandrem Podrabinkem a dalšími, kteří se zneužívání psychiatrie věnovali.

A logicky vaše cesta pokračovala do Ukrajinské Helsinské skupiny?

V létě 1976 jsem si z Kyjeva přivezl samizdat a knihy od mého kamaráda Igora Pomeranceva, kterého jsem znal ještě ze studentských let, a začal ho šířit mezi známé v Černovicích. Později jsme s Pomerancevem došli k závěru, že nás odposlouchávali již v jeho kyjevském bytě. Tehdy jsem si ale ničeho nevšiml a začal jsem ty samizdatové knihy distribuovat. Každou jsem půjčoval jen na jeden den, to bylo pravidlo. Solženicynův román *Souostroví Gulag* jsme četli ve skupině asi deseti lidí nahlas.

Krátce poté za mnou přišel mladík, kterému jsem půjčil jednu samizdatovou sbírku, a na chodbě mi pošeptal, že ho s tou knihou chytili. Přijeli za ním domů. Nutili ho, aby šel za mnou, tu knihu mi vrátil, ale nic mi neřekl. Chtěli vystopovat všechny. Tak jsem pochopil, že jde do tuhého. Věděl jsem, že musím co nejrychleji všechno schovat nebo zlikvidovat. A naštěstí se mi to podařilo. Sebrali mě až cestou do práce.

První výslech trval 27 hodin a pak mě nechali trochu se vyspat. Bylo to legrač-

ní, protože mě za tím účelem odvezli do hotelu. V pokoji se mnou byl jeden kágébák, další hlídal u dveří. Ta situace mi přišla vtipná, cítil jsem se jako nějaký důležitý zločinec. Ptali se celkem jasně: komu a co jsem půjčoval a od koho jsem to měl. Já se rychle zorientoval, hlavně nic nepodepisovat a nic neprozradit. Mluvil jsem s nimi obecně a nic konkrétního jsem jim neřekl.

Před tím, než vás odsoudili do vězení, jste byl ještě oficiálně „varován“...

Ano. V prosinci 1976 vyšel článek v místním časopise *Sovětská Bukovina*. Psalo se tam, že jsme kreatury, které se místo budování socialismu věnují četbě nepřátelské literatury. O mně tam napsali, že ještě k tomu pomáhám lidem, kteří emigrují do Izraele a tak. Pro mě to byl další impulz. V lednu 1977 mě kágébáci varovali doslova, že pokud s tím nepřestanu, tak půjdu do vězení. Řekli mi: „Padejte za hranice, jinak půjdete sedět.“

Ale místo toho jste navázal kontakt s Ukrajinskou Helsinskou skupinou

Josyf Zisels v sedmdesátých letech před zatčením. Foto archiv.

a připojil jste se k lidskoprávnímu hnutí. Tentokrát již zcela otevřeně?

Bylo to logické vyústění, musel jsem se k ní připojit. Vždyť jsem se hodně snažil. Asi od jara 1978 jsme chodili za Oksanou Meško, jednou ze spoluzakladatelek disidentské skupiny na podporu dodržování Helsinských dohod. Protože všichni ostatní seděli, zbyla jen ona. Přesvědčovali jsme ji, že musíme pokračovat. Byli jsme ochotní zveřejnit naše jména a adresy, otevřeně se připojit k UHS. Ona pořád dokola opakovala:

„Zatknou vás!“ A odmítla nás jako nové členy UHS zapsat.

Časem jsme ji postupně přesvědčili. Pomohl nám v tom Zenovij Krasivskij, jeden ze zakladatelů podzemní organizace Ukrajinská národní fronta. To byl tvrdý chlap. Ten se „antisovětské činnosti“ věnoval soustavně od svých čtrnácti let.

Moskevská Helsinská skupina se pod tlakem rozpustila se už v roce 1982. Jak se podařilo, že ta ukrajinská vytrvala?

Hrály v tom roli národnostní důvody. Členové UHS byli strašně odhodlaní. Kágébáci váhali, jak s lidmi, jako byli Oleksa (Alexej Ivanovič Tychyj) nebo Oksana Meško, naložit. Pronásledovali je, ale oni neustoupili. V Moskevské Helsinské skupině měl jako jediný zkušenosti s lágrem ruský novinář a básník Alexandr „Alik“ Ginzburg. Tehdy jsem se nedozvěděl, proč skupinu rozpustili. Ostatně, měl jsem už jiné starosti než to zjišťovat, sám jsem byl tehdy ve vězení.

U Ukrajinců to byla otázka kolektivní identity. A jsem také přesvědčen, že tato

ukrajinská urputnost, ať už se bavíme o disentu, revolucích, Majdanu nebo o dnešním dobrovolnickém hnutí – to vše pramení z historického odkazu kozáctví. Mezi Ukrajinci historicky připadal na tisíc lidí vždy alespoň jeden kozák. Ten, kdo byl připraven obětovat svůj život a jít bojovat proti komukoli. Já, když přednáším o disentu, tak vždy říkám, že kozáctví je historická a organická část naší kolektivní identity. Disidentů také nebylo

mnoho, možná pět stovek na padesát milionů obyvatel. Kapka v moři. Ale ve skutečnosti je to jako špetka soli v polévce. Když ji přidáš, máš úplně jiné jídlo.

V roce 1979 jste byl za činnost v UHS odsouzen k šesti letům odnětí svobody. Jaká byla vaše vězeňská zkušenost?

Připravoval jsem se na proces i na vězení. Samozřejmě, že se mi tam nechtělo, nejsem přece blázen. Ale tužil jsem, že

to dříve či později přijde. A chtěl jsem tuto cestu důstojně zvládnout. Snad se mi to i podařilo.

I ve vězení žijí lidé. Já tam měl tzv. zpřísněný režim. To byla pomsta KGB za moji neochotu s nimi spolupracovat. Byl jsem vlastně pyšný na to, že jsem je tak iritoval, a také na to, že mi spolupráci ani nenabídlí, nesnažili se ze mě udělat udavače. Přičemž to byl velice rozšířený jev: v naší univerzitní skupině byli udavači tři. A to byli pouze ti, o kterých jsme to věděli.

Ve skutečnosti ale byl ten zpřísněný režim lepší než obyčejný, protože tam fungovala jistá pravidla. Platil jednoduchý princip: pokud pravidla dodrжуješ, tak můžeš žít relativně v klidu, jinak máš problém. Pravidla stanovovali „drsní muklové“, ti, kteří šli do konfrontace s vedením věznice. Seděli na samotkách, mlátili je, oni odmítali spolupracovat atd. Měli to složité, ale byli to vážení vězni. Oni určovali pravidla. Druhé kategorii vězňů, kteří rovněž nespoleupracovali, nic nepodepisovali, ale nechovali se tak konfrontačně, se říkalo „muzici“. Dohromady tvořily tyto dvě skupiny zhruba deset procent vězňů. Zbytek odsouzených se zapojoval do života věznice, podepisovali spolupráci, účastnili se všelijakých akcí atd. Měli z toho jisté výhody, více balíčků a tak.

Já jsem si nikdy nehrál na „drsnáka“, tak jsem se zařadil mezi „muziky“. Chlapi mě přijali mezi sebe hned poté, co jsem si odseděl první trest na samotce. A s nimi jsem ten kriminál nějak přežil. Dodrжуješ pravidla – jsi v pohodě, pomůžou ti, když bude třeba. Taková struktura fungovala právě na zpřísněném režimu. Když jsem se v roce 1984 dostal do vězení podruhé, tak už jsem věděl, co a jak, byl jsem „vážený člověk“. Sice ne přímo recidivista, ale člověk se zkušeností.

Poté, co jste si odseděl šest let, jste se začal více věnovat problematice postavení ukrajinské židovské komunity.

O situaci ukrajinských Židů jsem se zajímal ještě před zatčením v souvislosti

s emigrací. Někteří ukrajinští Židé čekali na povolení k emigraci celá léta. Přišli o práci a potřebovali pomoc.

Předtím nebyly moje aktivity v židovské komunitě tak intenzivní, jako třeba účast v disentu a zkoumání psychiatrických léčeb, ale také jsem se těmto otázkám věnoval. Připravoval jsem materiály pro učitele moderní hebrejštiny a pomáhal je šířit.

Když přišla přestavba a byl jsem venku z kriminálu, tak vystala otázka – co dál? Po rozpadu Sovětského svazu jsem se nechtěl přímo zapojit do politiky, i přesto, že jsem dostal ještě předtím nabídku kandidovat do voleb společně s demokratickou opozicí. Ale bylo tam příliš mnoho komunistů a kágébků.

Takže jsem se rozhodl soustředit se na dvě věci. Ta první byla právě „židovská linie“. Moje identita je ukrajinská a židovská. Již tehdy jsem se považoval za ukrajinského Žida. Vnímám jsem to od dětství.

Druhá linie mých aktivit byla spojená s ukrajinským národním hnutím. To bylo velmi svobodné prostředí, kde bylo hodně disidentů.

Začátek osmdesátých let po propuštění z vězení.

Vězení v obci Sokyrjany na Bukovině, kde si Josyf Zisels odpykával první trest odněti svobody.

Chtěl bych se ještě vrátit k sovětskému antisemitismu. V čem byl specifický?

Jednou z částí sovětské doktríny byl internacionalismus a důraz na jakoukoli etnickou či náboženskou skupinu by byl proti principu sovětské „rovnosti“. Anti-

semitismus jako takový ale ve společnosti existoval celou dobu. Ještě ve 20. letech 20. století byl sice v SSSR oficiálně odsuzován, ale postupně se to obrátilo v pravý opak. Říká se, že antisemitismus je jedním z kulturních kódů křesťanské civilizace. Kultura a výchova ho mohou jen zmírnit.

Jedním z nejkřutějších momentů dějin ukrajinských Židů byl masakr v Babím Jaru. Před deseti lety vznikl projekt rozsáhlého památníku, který měli ale financovat ruští oligarchové a vytvořit ruští umělci. Tehdy jste se ostře postavil proti tomuto plánu a byl jste za to hodně kritizován. V čem byl hlavní problém?

Projekt výstavby památníku existovalo na ukrajinské straně více a musely se zastavit právě v roce 2022. Šlo o toto: V roce 2015 mi telefonovali ze Světového židovského kongresu v New Yorku a říkali: „Byl za námi Marek Siwiec, polský politik, který momentálně pracuje s tvými známými v Moskvě – s Michaelem Fridmanem a s Germanem Chanem.“ Fridmana jsem přitom viděl jednou a Chana jsem vůbec neznal... Řekli mi, že Siwiec přijel od nich a že chtějí budovat památník v Babím Jaru. To mě přesvědčilo, že tomu musím zabránit. Fridman a Chan – to jsou Putinovy peněženky. Byla to snaha prosadit ruský koncept paměti Babího Jaru,

a sice vyobrazit Ukrajince jako antisemity, nacisty atd. A bez Putinova požehnání by ruští miliardáři zcela jistě nemohli investovat tímto způsobem sto milionů dolarů v zemi, proti které Rusko vede válku. Připomínám, že to už byl rok 2015.

Jak to pokračovalo?

Byl to ze strany Rusů velice pragmatický projekt motivovaný snahou ukázat na Ukrajince jako na nacisty. Odkud se nakonec vzal koncept „denacifikace“, se kterým Rusko zaútočilo s ještě větší silou v roce 2022. Právě z těchto základů, kdy se Rusko roky snažilo formovat obraz Ukrajinců jako nacistů a antisemitů. Myslím, že se nám podařilo svět konečně přesvědčit, že Ukrajina není antisemitská. A já vím, o čem mluvím, ty změny jsem prosazoval a pozoroval jako člověk z vedení Světového židovského kongresu. Byl to velice dlouhý a složitý boj.

Tehdy to byla část ruské hybridní války: zdůrazňovat antisemitismus Ukrajinců, šířit účast Ukrajinců na židovských pogromech. Chtěli odvrátit pozornost od faktu, že to vše se týkalo i Rusů. A částečně v tom byli Rusové úspěšní, vždyť za to utratili miliardy dolarů. Jim nešlo o to postavit v Babím Jaru památník, ale chtěli vykreslit Ukrajince jako antisemity. Ruský

historií, se prostě nemůže proměnit na demokratický stát. Stejně jako mimochodem Čína.

A tento rozpor s nimi – tedy s jejich předchůdci v disentu – máme od 60. let. Já jsem to tehdy od nich slyšel mnohokrát: „Pojďme budovat demokratický Sovětský svaz. Proč byste se chtěli osamostatnit?“ Pro mě je to oxymoron. Kruté impérium se nemůže stát demokratickým. Je to absurdní.

Jak tedy z toho ven? Rusko se musí rozpadnout?

Rozpad Ruska – to by byla ideální varianta. Ale pravděpodobnost takového scénáře je hodně malá. Na druhou stranu ale i na to, že se rozpadne Sovětský svaz, věřil málokdo. Já jsem svému vyšetřovateli na začátku 80. let říkal, že Ukrajina bude svobodná a Německo se sjednotí. Zíral na mě a tvrdil, že nic takového se nikdy nestane. Takže nikdy neříkej nikdy.

Ukrajínští disidenti Vjačeslav Čornovil, Josyf Zisels a Zenovij Krasivskij.

filmový režisér Sergej Loznica dokonce natočil o Babím Jaru film, kde přímo zaznělo, že v Babím Jaru vraždili Židy především sami Ukrajinci. A to je prostě lež.

Máte zkušenosti s ruskou opozicí už z doby disentu. Na Západě lidé stále věří, že je to síla, která by v Rusku mohla dokázat velké změny. A to by mohlo znamenat i velké změny pro Ukrajinu. Vy jste se ale nejednou o ruské opozici vyjadřoval spíše skepticky. Jak to vidíte teď?

Znám je, mám tam kamarády. Třeba již zmíněného Alexandra Podrabinka. Oni jsou všichni proti Putinovi. Ale zeptejte se jich, kolik z nich si přeje, aby se Rusko rozpadlo? A to je klíčová otázka. Protože já jsem přesvědčen o tom, že Rusko, v dnešních hranicích a s takovou

Dříve či později se Rusko rozpadne, to je úděl všech impérií. Ne protože s ním bojujeme, i když to je samozřejmě důležité. Důležitá jsou i hnutí uvnitř, od centra, od Moskvy. Každé impérium postupně hnije. A dříve nebo později shnije natolik, že se rozpadne. Ale bude to strašlivý obraz.

Připravil a přeložil
RADOMYR MOKRYK

ve spolupráci se Stanislavem Škodou. Delší verze rozhovoru vyšla v časopise *Paměť a dějiny* č. 4/2025.

Radomyr Mokryk (*1987, Lvov) je ukrajinský historik a překladatel působící v České republice. Specializuje se na moderní dějiny Ukrajiny a východní Evropy se zaměřením na ukrajinský disent a kulturní identitu v sovětském období.

UKRAJINŠTÍ ŽIDÉ

Dnešní židovská Ukrajina má pestrú organizační strukturu složenou z náboženských obcí, kulturních spolků, charitativních organizací a profesních uskupení. Hlavním zastřešujícím orgánem je Asociace židovských organizací a komunit Ukrajiny (Vaad), spojující místní komunity.

Vztah židovských komunit ke státu i k ukrajinské kultuře se v průběhu třiceti let nezávislosti proměňoval. Sociologické průzkumy, které cituje výzkumník Ze'ev Chanin, ukazují, že v roce 2019 žilo na Ukrajině téměř 45 000 Židů, které lze označit za jádro, a až 140 000 příslušníků širší židovské komunity, kam se počítají i lidé ze smíšených rodin. U Židů ze země někdejšího Sovětského svazu sílí po roce 2009 sebeidentifikace jako Židů z určité země – „ukrajinských“, „ruských“, „molдавských“, a ne pouze Židů. Stále silnější je i vědomí vlastních odlišností v závislosti na zemi. Co se loajality týče, na Ukrajině je ze všech bývalých sovětských republik nejsilnější „duální loajalita“, čili vlastenectví jak ve vztahu k Ukrajině, tak k židovskému Státu Izrael.

Silnými faktory změny sebeidentifikace jsou v případě Ukrajiny politické události – obzvláště revoluce důstojnosti a později válka Ruska proti Ukrajině, která trvá od počátku roku 2014. Hrozba války a ekonomická nestabilita vyvolaly další vlnu emigrace do Izraele a jiných zemí i přesuny uvnitř země. Díky nově přichozím se aktivizovaly židovské obce na západní Ukrajině, ve Lvově či Černovicích. Euromajdan se současně stal okamžikem, kdy se židovští lídři začali zřetelněji hlásit k proukrajinské pozici a deklarovat příslušnost k ukrajinskému politickému národu. Částečně to byla odpověď na obvinění z antisemitismu či zveličování významu krajně pravicových hnutí na Ukrajině, která zaznívala v ruských nebo proruských médiích.

Židé na Ukrajině se sami považují za „ukrajinské Židy“ a je to poměrně nový jev. Možnosti volby, které před židovskou komunitou vyvstávají, vedou k novému přehodnocování a prožívání těchto loajalit a pocitů přínáležitosti. Nabízí se také otázka, jak se mění sebeuvědomění ukrajinského politického národa, jenž nyní zahrnuje i ty, kteří byli dříve považováni za „jiné“ a „cizí“.

Vladyslava Moskalec
(překlad M. Tomek, zdroj Paměť národa)

OBNOVENIE A ZASVÄTENIE

O trenčianskej neologickej synagóge

Demografický vývoj židovskej komunity po holokauste charakterizuje sústavný pokles počtu ľudí a náboženských obcí. Tento trend začal v období vojnovnej Slovenskej republiky a pokračoval počas štyroch desaťročí komunistickej moci. Oba totalitné režimy sa (hoci z rôznych dôvodov) vymedzili proti komunite, jej členom, viere a tradičnému spôsobu života. Súčasťou perzekúcií bolo aj ničenie alebo aspoň funkčné znehodnotenie synagóg. Fyzicky, morálne i duchovne zdeptaná komunita nemala možnosti (a často ani motiváciu) bojovať o ich záchranu.

SYNAGÓGY

Mieru deštrukcie vizuálne približujú dve obrazové publikácie, ktoré nedávno uzreli svetlo sveta. Najskôr Jozef Dukes spolu s Eugenom Slutským vydali v roku 2023 knihu *Slovenské synagógy na starých pohľadniciach* (písal som o nej aj na stránkach *Rch*). Súbor starých pohľadníc názorne ilustruje situáciu „v prekrásnom starom svete“. Protipólom je dokument fotografa Luba Stacha *Synagógy.sk*. Autor spolu s manželkou Monikou (v posledných rokoch aj so synom Jonatánom) systematicky mapujú súčasný stav slovenských (ne)synagóg. Pred zrakom čitateľa sa striedajú zábery niekoľkých funkčných synagóg a nemnohých úspešne zrekonštruovaných objektov. Prevládajú však smutné pohľady na ruiny v rôznom štádiu deštrukcie alebo snímky, na ktorých by sme márne hľadali čokoľvek, čo pripomína synagógu. Stacho zdokumentoval totiž nielen to, čo stojí, ale aj miesta, kde stáli stavby, ktoré definitívne zmizli z povrchu zeme. V samostatnej kapitole zmapoval tiež spôsoby, akými režim zaplátal „diery“ po asanovaných synagógach. Nahradili ich parky, sídliská, obchodné centrá, hotely alebo kruhový objazd. Záber z dronu ukazuje autá na bratislavskom moste SNP, pod ktorým na mieste monumentálnej neologickej synagógy dnes turisti

Pohľad do hlavného sálu zrekonštruovanej synagógy.

obdivujú Pamätník holokaustu. Občasné pohľady do interiérov ukazujú ojedinelé prejavy židovského života, vo väčšine prípadov je však zrejme, že tieto objekty plnia iné funkcie. Knihu vydali vlastným nákladom a nepočtené výtlačky sa minuli už počas vernisáže výstavy, ktorá prezentuje najdôležitejšie výsledky tohto dôležitého projektu.

Najmä v posledných rokoch sa častejšie stretávame s informáciami, že niekde obnovili objekt miestnej synagógy. Možno v tom vidieť prejav úcty k lokálnej histórii či pokus o symbolické ospravedlnenie, ale aj potvrdenie názoru Dary Hornovej, ktorá obnovovanie židovského kultúrneho dedičstva chápe ako „geniálny marketingový ťah“. Má prilákať turistov, ktorí môžu obdivovať krásu múrov či interiérov bez

i vzhľadom interiéru prezrádza, že pôvodne sem prúdili ortodoxní veriaci. Návštevníci obdivujú citlivú rekonštrukciu a chápu, prečo v roku 2010 získala cenu Najkrajšia zrekonštruovaná sakrálna stavba na Slovensku. Nie každý si však uvedomí, že aktuálne funkcie obnovených múrov či interiérov definitívne popreli duchovnú funkciu týchto objektov.

PRÍPAD TRENČÍN

Zdalo sa, že podobný osud očakáva aj trenčiansku neologickú synagógu. Projekt berlínskeho architekta Richarda Scheibnera slávnostne vysvätili 23. septembra 1913. O 28 rokov neskôr ho znevätili členovia trenčianskej FS (*Freiwillige Schutzstaffel*) a Hlinkovej gardy, pričom zničili interiér. Na rozdiel od väčšiny židovských obyvateľov Trenčína však stavba prečkala holokaust a tých zopár preživších poškodenú budovu opravilo. V roku 1948 synagógu znovu vysvätili a veriaci ju začali využívať. Nie nadhlo. Po nástupe komunistickej moci prešla do štátneho vlastníctva. Režim ju využíval podľa svojich predstáv a v roku 1951 ju upravil na sklad odevov. Po čiastočnej rekonštrukcii v 70. rokoch sem umiestnili galériu. Ne-

Levá časť hlavného sálu s ženskou galériou a panelovou výstavou o histórii budovy. Foto k textu P. Salner.

toho, aby si uvedomili, že vo väčšine týchto lokalít už roky neexistuje židovská komunita a príčiny tohto stavu. V Lučenci alebo Liptovskom Mikuláši dostali obyvatelia reprezentatívne kultúrne priestory, v Raslaviciach zas nové informačné centrum spojené s výstavou o židovskej minulosti. V Trnave atraktívna kaviareň Malá synagóga názvom

početní veriaci sa po celý čas schádzali v malej modlitebni, ktorú upravili v bývalej miestnosti kancelára.

ZASVÄTENIE

Novembrová revolúcia priniesla znovuoživenie náboženskej obce. Súčasťou týchto procesov bolo aj úsilie prinavrátiť synagóge pôvodný dôstojný háv. Už

v devětadesiatych rokoch prebehli viaceré čiastkové rekonštrukcie, chýbali však financie. Až štedrý grant nórskeho fondu umožnil realizáciu zdanlivo nereál-

Rabíni pri vysväcení synagogy (zľava): Baruch Myers a Andrew Goldstein, vpredu stojí Miša Kapustin.

nych plánov. Dlhodobý proces obnovy vyvrcholil na jeseň 2025 udalosťou, akú na Slovensku pamätajú len tí najstarší: „Židovská náboženská obec Trenčín si vás dovoľuje srdečne pozvať na slávnostné vysvätenie synagogy 9. novembra 2025 o 11.00.“

V tú nedeľu boli priestory synagogy zaplnené do posledného miesta záujemcami, ktorí chceli byť svedkami jedinej udalosti. Medzi hosťami nechýbali predstavitelia mesta Trenčín a príslušníci miestnych kresťanských cirkví. Prezidenta Petera Pellegriniho zastúpil jeho poradca (a neúspešný protikandidát v prezidentských voľbách) Ján Kubiš. Komunitu reprezentovali predstavitelia vedenia ÚZ ŽNO a náboženských obcí z celého Slovenska, ale aj liberálni rabíni Miša Kapustin a Andrew Goldstein z londýnskej The Ark Synagogue Nortwood (rozhovor s ním nájdete v *Rch* 2025/11), ako aj Baruch Myers z Bratislavy.

Program uviedol Maroš Borský, prítomných privítali predsedníčka ŽNO

Trenčín Oľga Hodálová a predseda ÚZ ŽNO Richard Duda. Za rečníckym pulcom sa postupne vystriedali primátor Trenčína Richard Rybníček, pozdrav prezidenta prečítal Ján Kubiš, B. Myers predniesol požehnanie. Miša Kapustin emotívne vyzdvihol svojho učiteľa a mentora Andrewa Goldsteina, najmä však Oľgu Hodálovú: „Vďaka patrí každému, kto sa na diele rekonštrukcie a obnovy synagogy podieľal, aby sa tento sen stal skutočnosťou. Avšak neodpustil by som si, keby som nepovedal meno jednej pani, ktorá bola dosť odvážna, aby po dlhej absencii židovského života v meste založila komunitu a viedla ju k tomuto dňu. Pani Oľga Hodálová je srdcom a dušou tejto synagogy. Zasvätenie našej synagogy je dôkazom dobre známej frázy Theodora Herzla ‚Im tircu ejn zo agada‘ – Ak si to budete priať, nie je to rozprávka. Milá Oľga, nech ti Pán Boh dá veľa rokov zdravého života a prosím ťa, neprestávaj si priať.“ V rovnakom duchu sa nieslo laudátio emeritného predsedu ÚZ ŽNO Igora Rintela a záverečný prejav rabína Goldsteina. Prúd reči prerušilo slávnostné prinesenie a uloženie troch zvitkov Tóry, ako aj účinkovanie ženského speváckeho zboru The Ark Synagogue Choir Nortwood.

Trenčianska synagoga je jedinou oficiálne liberálnou synagogou na Slovensku. Jej zasvätenie predstavuje vyvrcholenie, nie však ukončenie procesu obnovy. Treba veriť, že sa podarí úspešne zvládnuť aj posledné kroky a monumentálna budova s krásnym a neobvykle pestrým interié-

Templ byl postaven v secesním slohu s maurskými prvky. Foto Wikipedie.

rom poslúži veriacim. Reprezentatívny objekt však určite privítajú a ocenia aj ostatní obyvatelia Trenčína, ktorý v roku 2026 patrí medzi Európske hlavné mestá kultúry.

PETER SALNER

VLAJKA JAKO RUKOJMÍ

K novému významnému dni ČR

K mnoha hrozivým úkazům poslední doby přibyl v lednu další: česká vlajka ztrácí původní význam symbolu státnosti a stává se rukojmím pro populistická gesta. Nová vláda zavádí i nový významný den. Případně na 30. březen, nazývá se Den české vlajky a celý rok 2026 se dle slov premiéra Andreje Babiše má stát rokem hrdosti na českou zemi.

Kdyby to nebylo tak smutné, bylo by to humorné: Den české vlajky a rok české hrdosti vyhláší vláda, již vede člověk, jehož čeština má slušně řečeno daleko k dokonalosti a z české kultury nezná ani autora *Švejka*. A dle všeho, co představitel této vlády a Poslanecké sněmovny, v níž mají většinu, již stačili prohlásit, je jasné, že Den české vlajky je pro ně spíše gestem, jímž chtějí ukázat, že na jiných vlajkách než na té české moc nezáleží.

Tedy ani na vlajce ukrajinské (kterou dal pár hodin po vstupu do své kanceláře Tomio Okamura sundat z budovy Poslanecké sněmovny), ani tibetské (kterou dříve na parlamentu vyvěšovali 10. března v den výročí tibetského národního povstání proti čínskému komunistickému režimu, což se letos zřejmě nestane), možná brzy ani na vlajce EU s jejími dvanácti hvězdami v kruhu, symbolu judeo-křesťanské tradice, úplnosti, ale také jednoty a solidarity, protože takové hodnoty se předním reprezentantům státu už nehodí, neboť se „nám nevyplácejí“.

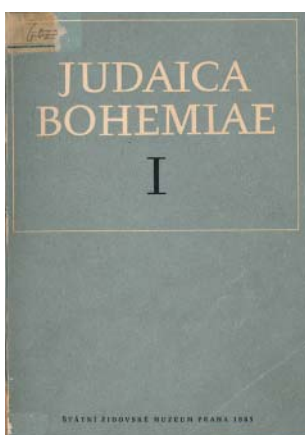
Vyvěšování národní vlajky znamená něco jiného pro utlačované, kteří volají po svobodě a odporu proti agresorovi, a pro ty, kdo jim chtějí vyjádřit svou solidaritu – a něco jiného pro populisty, hrající na vlasteneckou strunu.

Náš nový premiér, jak v podstatě téměř pyšně sám říká (naposledy ve zveřejněném videu s glóblem, na kterém se možná poprvé dozvídá, kde vlastně leží „to Grónsko“), není příliš zatížen vědomostmi, takže mu následující asociace nenaskočí. Ale pro starší ročníky a lidi, kteří se alespoň trochu zajímají o naši moderní historii, bude mít Den české vlajky asi i další konotaci – totiž Vlajku, hnutí českých nacionalistů, fašistů a antisemitů, které se od roku 1936 nazývalo celým jménem Vlajka – Hnutí za Nové Československo. (am)

JUDAICA BOHEMIAE

Před 60 lety vznikl odborný časopis Židovského muzea v Praze

Šest desetiletí dlouhá historie časopisu *Judaica Bohemiae*, který uveřejňuje původní studie k dějinám a kultuře Židů v českých zemích a informuje o významných akcích i publikacích k tomuto tématu, je nerozlučně spjata s osudy jeho vydavatele – Židovského muzea v Praze (předtím Státního židovského muzea, dále jen ŽM či ŽMP). Počátky časopisu spadají do poloviny 60. let, kdy v komunistickém Československu došlo k vytouženému politickému uvolnění. Muzejní činnost tehdy plynule navázala na odborné aktivity, nastartované během 50. let první poválečnou

ředitelkou Hanou Volavkovou a judaistou Ottou Munelesem. Roku 1950 postátněně ŽM, spadající pod ministerstvo školství, věd a umění, mělo za úkol „soustředit hmotné kulturní památky dějinného vývoje židovstva, o nich vědecky bádají a činit je přístupnými lidu“. O pět let později muzeum dokonce získalo status ústavu Československé akademie věd. Přestože v roce 1961 muzeum přeřadili z pravomoci ministerstva školství pod Národní výbor hlavního města Prahy – což vedlo Hanu Volavkovou k rozhodnutí z jeho vedení odejít –, zažilo v následujících letech nejšťastnější období svých předlistopadových dějin. Nový ředitel, ministerský úředník Vilém Benda, se ukázal jako obratný manažer, který dokázal muzeum zpopularizovat doma i v zahraničí a vytvořit v něm prostor pro odbornou i vědeckou práci.

POČÁTKY

Zásadní roli při založení časopisu a vydávání jeho prvních ročníků sehrál Jan Heřman (1933–1986), absolvent oboru archivnictví na Univerzitě Karlově, jenž byl v roce 1958 přijat do archivu muzea. Zde se pod Munelesovým vedením věnoval studiu hebrejštiny. V první polovině 60. let absolvoval externí aspirantské studium v Historickém ústavu ČSAV a v letech 1965–1971 se stal výkonným redaktorem časopisu. Tiráže prvních ročníků *Judaica Bohemiae* uvádějí pouze jeho jméno a jméno ředitele Bendy. Redakční rada zde není zmíněna, lze však předpokládat, že její funkci zastá-

vala vědecká rada Státního židovského muzea, jejímiž členy byli počátkem 60. let vedle Munelese významné osobnosti české historiografie František Graus, František Kafka, Karel Petráček, Jiří Neustupný, Emanuel Poche, Jaromír Neumann a Josef Janáček. Časopis uveřejňoval příspěvky v rubrikách Studie, Zprávy a Recenze ve francouzštině, němčině a angličtině a vycházel dvakrát ročně.

Ve francouzsky psaném úvodníku k prvnímu číslu, které vyšlo roku 1965, se redakce přihlásila k odkazu předválečných aktivit Společnosti pro dějiny židů v Československé republice založené a podporované filantropickou organizací B'nai B'rith: „Po osvobození v roce 1945 se Státní židovské muzeum stalo centrem židovských studií v Československu. (...) Aby bylo možné soustředit jejich výsledky na stránkách časopisu a ve skromné podobě navázat na *Ročenky Společnosti pro dějiny židů v Československé republice*, vydávané Samuelem Steinherzem v letech 1929–1938, rozhodlo se Státní židovské muzeum vydávat časopis *Judaica Bohemiae*. Redakce se bude snažit soustředit na jeho stránkách výsledky československého a zahraničního výzkumu.“

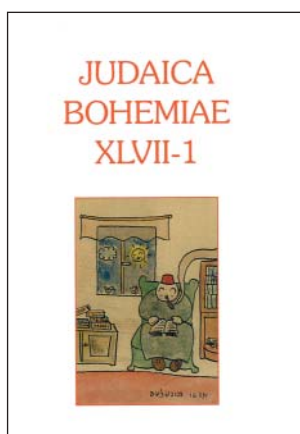
PESTRÁ TÉMATA

Prvních sedm ročníků časopisu bylo tematicky mimořádně pestrých a přineslo příspěvky k širokému období od raného středověku po polovinu 20. století. Nejvíce z nich se věnovalo ranému novověku. Najdeme zde studie ke státní politice vůči Židům, hospodářským, sociálním a správním dějinám, k dějinám osídlení a obcí, náhrobním nápisům, antroponomastice, genealogii a rodinné historii rabinů, dějinám hebrejské literatury a méně i k dějinám 19. století a okupace. Atypický byl ročník 7 (1971), který přinesl přehled archivních fondů českých a moravských židovských

náboženských obcí uložených v archivu muzea. Mezi autory byli nejvíce zastoupeni zaměstnanci muzea, z jejichž studií dodnes vynikají především ty z pera Otty Munelese, Jana Heřmana, Josefa Hráského či Vladimíra Sadka. Z českých vědců mimo muzeum do časopisu *Judaica Bohemiae* přispěli historici František Graus, Václav Ryněš, Josef Polišínský a Josef Vyskočil, historička umění Milada Vilímková, literární historik Karel Krejčí, lingvista Pavel Trost a judaista, rabi Elias Katz. Mezi zahraničními přispěvateli byli historici Bernhard Brillling, Ruth Kestenberg-Gladsteinová a Guido Kisch, kteří publikovali již ve Steinherzově *Ročence* a tvořili tak spolu s Ottou Munelesem a Josefem Hráským symbolický most mezi předválečnou a poválečnou judeo-bohemikální historiografií.

NORMALIZACE

Invaze roku 1968 byla bodem obratu, normalizace se však ve Státním židovském muzeu naplno projevila až od roku 1972. Tehdy byl vyhozen ředitel Benda a nastala éra normalizačních ředitelů, kteří se soustředili na oprostění muzea od všeho, co by mohlo naznačovat nesoulad s tehdejší oficiální státní ideologií. Odborné práci nerozuměli a fakticky ji až do konce 80. let řídil Vladimír Sadek a jeho nejbližší spolupracovník Bedřich Nosek. Muzeum se v této době soustředilo především na vnitřní práci, tj. odborné zpracování sbírek. To vše se odrazilo i na dalším vývoji časopisu *Judaica Bohemiae*, který zůstal jedinou publikační platformou pro židovské dějiny

v českých zemích. Aktivní a vědecky úspěšný Jan Heřman, jenž strávil studijní rok 1968/69 na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a nadále udržoval kontakty s izraelskými kolegy, upadl v nemilost a koncem roku 1971 byl odvolán z místa redaktora časopisu. O dva roky později musel nakonec z muzea zcela odejít.

Sekretářkou redakce časopisu *Judaica Bohemiae*

se od roku 1972 stala Jiřina Šedinová. Navzdory nelehkým okolnostem si časopis v letech 1972–1989 zachoval vnější podobu i strukturu a otiskl řadu cenných příspěvků. Důraz byl nově kladen na oddíl Zprávy, který přinášel informace o výstavách, přednáškách a restauračních pracích muzea. Nadále vycházel v původních ja-

zycích, které ovšem v letech 1973–1982 nuceně rozšířila ruština, v níž byl v rámci každého ročníku publikován jeden či dva příspěvky. Mezi přispěvateli výrazně převažovali zaměstnanci muzea, takže ustaly kontakty redakce se zahraničím. Výrazně se změnilo zastoupení žánrů. Největší změnou byl úbytek prací z politických, hospodářských a sociálních židovských dějin. Hojně byly naopak texty představující předměty ze sbírek muzea, příspěvky k dějinám šoa, z nichž vynikají ty od Anity Frankové a Miroslava Kárného, či články o židovských hřbitovech z pera B. Noska, J. Šedinové a V. Hamáčkové. Plodným autorem příspěvků představujících sbírku vizuálního umění muzea i jeho dějiny byl Arno Pařík. V. Sadek s J. Šedinovou publikovali soupisy rukopisů uchovávaných v muzeu, k výzkumu dějin hebrejského knižtisku přispěly soupisy starých tisků B. Noska. Z oblastí dějin hebrejské literatury vynikají práce o židovské historiografii J. Šedinové, zejména o díle Davida Ganse.

NOVÁ ETAPA

Sametová revoluce roku 1989 ukončila stav, kdy bylo pražské ŽM jediným tolerovaným centrem bádání o židovských tématech v zemi a po jeho odstátění na podzim 1994 začalo hektické období restaurování, oprav a vytváření nových expozic. Otevřelo se odborné i laické veřejnosti a usilovalo o návrat tabuizovaných židovských témat do obecného povědomí. Pro rozvoj bádání o židovských dějinách bylo velmi důležité, že se muzeu i v nových podmínkách podařilo udržet svůj odborný časopis, byť v podobě ročenky. Do roku 1992 *Judaica Bohemiae* nadále redigovala J. Šedinová a časopis měl stejnou podobu jako před rokem 1989.

Výraznou změnu přineslo v roce 1993 převzetí vedení časopisu historikem a hebraistou Alexandrem Putíkem. Časopis *Judaica Bohemiae* získal novou grafickou podobu, stále větší měrou do něj přispívali též badatelé z jiných institucí a příspěvky byly nadále publikovány pouze anglicky nebo německy. Od jubilejního ročníku 40 (2004) měl časopis redakční radu, v níž vedle A. Putíka zasedli V. Blodig, M. Buňatová, L. Matušiková, J. Mílotová, B. Nosek, A. Pařík a J. Šedinová. Po převzetí vedení časopisu Ivetou Cermanovou roku

2007 došlo k personální obměně rady a na její práci se v následujících letech postupně podíleli též K. Čapková, D. Veselská, P. Kocman, P. Sládek, I. Koeltzsch, D. Soukup, D. Baránek, M. Veselská, M. Niedhammer, P. Younger a M. Borýsek.

Od roku 2007 (roč. 43) bylo zavedeno nezávislé recenzní řízení, jež výrazně napomohlo obsahovému zkvalitnění časopisu. Zároveň se ustálila jeho současná obsahová struktura, sestávající z rubrik hlavních recenzovaných studií, občasně rubrik materiálůvých studií, rubrik zpráv a knižních recenzí. Stabilizovala se autorská základna časopisu, jak ji známe dnes, kdy většinu tvoří přispěvatelé z nejrůznějších českých

či zahraničních výzkumných center a menšinu odborní zaměstnanci muzea. Odměnou za úsilí o zvyšování kvality časopisu bylo roku 2008 jeho zařazení do prestižní citační databáze Arts and Humanities Citation Index (Web of Science) a záhy též do databází Scopus a European Reference Index for the Humanities (Erih Plus), což zvýšilo zájem autorů na

jeho stránkách publikovat.

DĚJINY A KULTURA ŽIDŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Škála témat příspěvků, publikovaných v *Judaica Bohemiae* za posledních 30 let, je velmi široká. Nejvíce studií bylo věnováno nejrůznějším aspektům raně novověkých dějin českých a moravských Židů, výrazně zastoupeny byly studie k moderním židovským dějinám od konce 18. století po počátek 20. století a v jejich rámci texty věnované

problematice antisemitismu a židovské identity. Časopis přinesl též řadu kvalitních příspěvků ke sbírkám a dějinám muzea, dokumentaci nemovitých židovských památek na českém území i k období druhé

světové války. Výsledkem prohlubující se spolupráce ŽMP s dalšími centry výzkumu byly čtyři monotematické svazky *Judaica Bohemiae*, věnované vztahu Jana Nerudy a Židů (46/2011), Davidu Gansovi (51/2016), tématu židovských politických obcí na Moravě po roce 1848 (53/2018) a vztahům židovského a nežidovského obyvatelstva v Protektorátu Čechy a Morava (58/2023). Výjimečné bylo *Supplementum* k ročníku 46 (2011), jež uveřejnilo příspěvky z česko-německé konference Jedinec a obec. Židé v Čechách, na Mora-

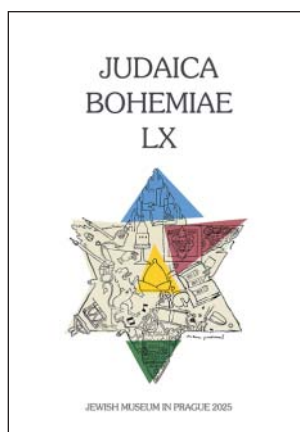
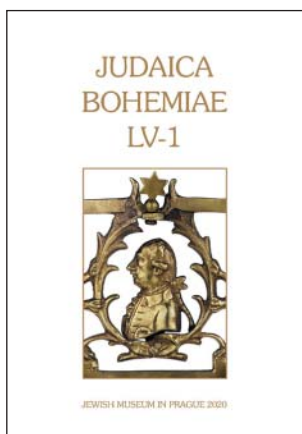
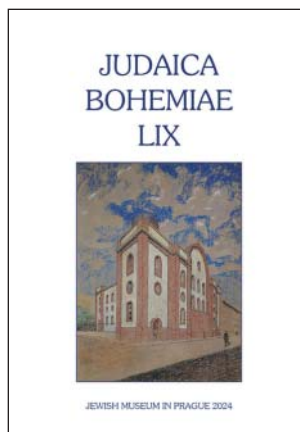
vě a ve Slezsku 1520–1848.

Omezený prostor tohoto příspěvku neumožňuje představit podrobněji jednotlivé autory a studie, jež v časopise *Judaica Bohemiae* za poslední tři desetiletí vyšly. Zvědavého čtenáře odkazujeme proto na stránky Central and Eastern European Online Library (www.ceeol.com), kde lze nalézt všechny příspěvky časopisu od roku 1965 po současnost. Statistiky jejich „stahovanosti“, jež CEEOL redakci *Judaica Bohemiae* každoročně zaslá, jednoznačně potvrzují trvalý zájem čtenářů o většinu z nich, zejména o ty publikované po roce 1993. Dlouhodobě nejvíce táhnou texty týkající se židovské Prahy a dějin Židovského muzea.

Judaica Bohemiae jsou bezpochyby jedním z nejvýznamnějších přínosů pražského Židovského muzea k rozvoji poznání dějin a kultury Židů v českých zemích. Muzeum

prostřednictvím svého časopisu aktivně podporuje jejich výzkum, výměnu informací mezi badateli i rozšiřování povědomí o židovské přítomnosti ve střední Evropě. Jde o výsledek usilovné práce, který zůstává. Pro paměťovou instituci, jež není podporována z veřejných rozpočtů, není přítom vůbec snadné vydávat mezinárodně respektované odborné periodikum. To, že se to dlouhodobě daří, je úspěch a nezbyvá než muzeu popřát, aby se to dařilo i nadále.

IVETA CERMANOVÁ, ALEXANDR PUTÍK

BÝT CO NEJVSTŘÍCNĚJŠÍ

Rozhovor s historikem a archivářem Stefanem Littem

STEFAN LITT (nar. 1969 v Berlíně) je izraelsko-německý historik, odborník na raně moderní dějiny Židů ze střední Evropy. Kromě historie vystudoval také archivnictví, od roku 2010 působí jako odborník na evropskojazyčné materiály v archivech Národní knihovny Izraele v Jeruzalémě (NLI), od roku 2018 je ve stejné instituci hlavním kurátorem sbírky humanitních věd knihovny. Je autorem několika odborných publikací, roku 2020 vydal výběr z dopisů Stefana Zweiga o judaismu a sionismu s názvem Briefe zum Judentum (na stránkách knihovny www.nli.org.il naleznete několik Littových přednášek a textů).

V Národní knihovně Izraele už působíte 16 let a jste jedním z pěti kurátorů, kteří rozhodují o směřování této instituce. Řekl byste pár slov o její historii?

Knihovna je pravděpodobně nejstarší kulturní institucí v této zemi. Byla založena v roce 1892 jako Židovská veřejná knihovna a od té doby nepřetržitě funguje už 134 let. Mezi lety 1925–2010 také fungovala jako knihovna Hebrejské univerzity, funkce národní knihovny byla jaksi postranní.

Založila ji organizace B'nai B'rith, ale nápad se zrodil už o deset let dříve v Polsku, tedy zhruba v roce 1882, v okruhu několika osobností z prostředí židovského osvícenství haskala. Byl mezi nimi jistý Joseph Hazanovitch, lékař, který léčil chudé lidi. Když neměli na zaplacení, požádal je, aby mu místo peněz přinesli knihy, které mohou postrádat. Tím způsobem nastřídal ohromnou sbírku židovských knih, kterou potom věnoval naší knihovně. To byl vlastně její základ. Byly to knihy v hebrejštině, ale také v ruštině, polštině a němčině. A není to jen judaismus, ale i filozofie a krásná literatura.

Mezi knihovnou a Prahou existuje výrazná spojitost, především v osobnosti Huga Bergmanna.

Jistě, filozof a sionista Hugo Bergmann, známý jako spolužák a přítel Franze Kafky, se v roce 1920 rozhodl odjet do Palestiny. Byl zde jmenován ředitelem tehdejší Národní knihovny a stal se, mimo vši pochybnost, osobností, jejíž působení se do utváření této instituce vtisklo nejlouběji. V roce 1925 Bergmann spojil knihovnu s nově založenou Hebrejskou univerzitou, která žádnou knihovnu tehdy neměla.

Spojit se bylo přirozené řešení. O několik let později pak sehnal peníze na stavbu krásné nové budovy na hoře Skopus. Bohužel sloužila pouze osmnáct let, v roce 1948, po válce za nezávislost, byla hora Skopus od zbytku Jeruzaléma odříznuta, což trvalo deset let, do roku 1960. Sbírkby byly po tu dobu rozestrané po celém Jeruzalémě. Hugo Bergmann byl ředitelem až do roku 1935, kdy se vrátil k filozofii a stal se profesorem na Hebrejské univerzitě. Měl dlouhý a úspěšný život, o kterém

Foto archiv NLI.

vypovídá jeho osobní archiv, který nám odkázal.

Po celá desetiletí knihovna sloužila hlavně akademickým účelům, ale časem přestaly být obě instituce, univerzita a knihovna, s tím uspořádáním spokojené. Nakonec bylo rozhodnuto, že se dvě instituce oddělí a existence Národní knihovny Izraele se zakotví v zákoně. Její pravomoci, úkoly, financování a tak dále. A postaví se jí vlastní budova.

Tak se tedy zrodila krásná moderní budova, v níž právě sedíme.

Ano, zákon prošel v roce 2007 a od té doby je tu mnohem větší vůle knihovnu podporovat coby důležité centrum psané tradice židovského lidu. Nejsme jen národní knihovnou pro Izrael, ale pro Židy po celém světě.

V knihovně máme dvě sbírky, které jsou takzvaně národní. Je to sbírka Judaika a potom Izraelská sbírka. Obě jsou vedeny s ambicí zahrnout do nich sto procent materiálů, které se nacházejí po celém světě. Judaika, to je vše, co bylo napsáno Židy nebo o Židech, po celém světě. Nezáleží na tom, o jaké téma se jedná,

ale nejvíce textů samozřejmě spadá do humanitních věd. Zahrnuli bychom třeba i základní texty nějakého židovského chemika, ale přece jen, chemie není židovská, je to chemie. Jinak sbíráme vše, co se týká filozofie, literatury, náboženství, jazyka.

Návštěvník tu nalezne i vzácné rukopisy...

Ano, vzácné, ručně psané knihy nebo rukopisy jsou ukryté hluboko pod námi, dvacet metrů pod zemí, v takovém ohromném sejfu, do něhož se dá vejít. Je tam kontrolována teplota a vlhkost, celý rok stejná.

V knihovně je stálá výstava, kde ukazujeme část rukopisných pokladů a čas od času je obměňujeme. Každý exponát zůstane vystaven rok a po roce je vyměněn za jiný, podobného významu. Ten, který byl vystaven, musí zase nejméně rok odpočívat. Když jsou knihy mimo sejf, musíme jim třikrát otočit stránky, aby se dlouhým vystavením světlu nezničily.

Nejvzácnější je asi skupina knih, kterým se říká *Damašská koruna*. Jedná se o rukopisy Hebrejské bible, nejsou to svitky, ale svázané kodexy. Většina z nich byla držena po celá staletí v židovské komunitě v Damašku a k nám se dostaly různými způsoby. Máme také pěknou skupinu fragmentů z Káhírské genizy, například rukopis Maimonidova komentáře k Mišně s autorovými poznámkami.

Co tvoří základ vašich archivů?

V knihovně máme asi 2000 archivních sbírek, většina z nich jsou osobní archivy. Materiály vytvořené a sebrané židovskými mysliteli, filozofy, historiky, spisovateli, rabíny, umělci z celého světa.

Ve sbírkách jsou zastoupeny i některé významné osobnosti z Prahy.

Kromě Huga Bergmanna je to samozřejmě Max Brod, jehož obsáhlý archiv jsme získali roku 2016. Dále je tu Felix Weltsch, také dobrý přítel Broda a Kafky, který emigroval spolu s Maxem Brodem a jeho ženou oním pověstným posledním vlakem v roce 1939. Weltsch se rozhodl žít tady, v Jeruzalémě. Byl to také vzdělaný člověk, filozof a doktor práv a rovněž našel uplatnění v Národní knihovně. Pracoval tu docela dlouho, a na sklonku 40. let byl dokonce navržen na místo ředitele, ale tu nabídku odmítl, už se na to necítil.

Před deseti lety jsme také dostali archivy Ruth Bondyové, známé novinářky a spisovatelky, která se narodila v Praze. A asi před deseti lety jsme koupili pozůstatost

Nadji Taussigové, švagrové Maxe Broda, která od 40. let po několik desetiletí udržovala v Tel Avivu významný literární salon.

To byla sestra Brodovy ženy Elsy?

Ano. A když zmiňujete Elsu Brodovou, musím říct, že se k ní váže jedno velké překvapení. Když jsme byli konečně schopni dát dohromady pozůstalost Maxe Broda, našli jsme v bytě ve Spinozově ulici (v bytě Ester a Evy Hoffeových v Tel Avivu, pozn. aut.) ještě jeden archiv, a ten byl po Else Brodové. Vůbec se o tom neví, ale Elsa byla velmi činná a výborná překladatelka z ruštiny, češtiny, francouzštiny a italštiny do němčiny. Výrazná osobnost.

O tom se Brod ve svých pamětech nezmiňuje.

Elsa zemřela tady v Palestině, v roce 1942. Máme část její korespondence s časopisy a novinami, s nakladateli. Přeložila také jeden velmi raný Nabokovův román, který ještě psal pod jménem Sirin. Máme tu rukopis toho překladu. Velice zajímavé je číst její korespondenci s manželem. Pochopíte z ní, že byla svébytnou součástí Pražského kruhu, což Brod, ve své muž-

archivů jsme spolu naplánovali. Ke konci života chtěl dokončit tři věci: Předání archivů, vydání knihy *Krajiny Metropole smrti* a dokončení dokumentárního filmu. Když všechno splnil, zemřel.

Co je podle vás nejzajímavější sbírka?

Snad by se dalo říct, že mezi naše nejpobulárnější sbírky patří archivy Martina Bubera, největší, které tu máme, jsou to tisíce dopisů, rukopisy, překlady i texty ostatních lidí. Rešerše k chasidismu a k čínským lidovým bajkám, materiály týkající se vzdělávání dospělých, což bylo jeho velké téma zvláště po příjezdu do Izraele. Velmi využívaný je také archiv filozofa, historika a největšího odborníka na židovský mysticismus, Gershoma Scholema.

Máte pozůstalosti nějakých zajímavých osobností z Ameriky?

Rozhodnutí, kde skončí pozůstalost, se většinou odvíjí od toho, kde se lidé rozhodnou žít. Ze známějších osobností se k nám z Ameriky dostal například archiv literárního vědce Rudolfa Kaysera, šéfredaktora dosud existujícího časopisu *Die neue Rundschau*, který z Německa odjel

musí hodně znamenat, když vědí, že jejich pozůstalost skončí právě v této knihovně v Jeruzalémě. Je to jako vrátit se v jistém smyslu domů.

Ano, myslím, že to tak je. Máme tu třeba relativně nedávný případ bývalého vrchního rabína Velké Británie, Jonathana Sackse. Než zemřel, rozhodl se, že jeho archivy přijdou sem. My jsme samozřejmě velice rádi, protože popularita osobností, jako byl rabín Sacks, zaručuje, že bude o archivy zájem. A od toho tu jsme.

V archivech nemáte jenom písemnosti, ale i předměty. Podle čeho se rozhodujete, zda nějaký předmět uchováte?

Sbírat věci není naše první volba, naše instituce je zaměřena na texty. Ale pokud se v pozůstalosti nacházejí předměty, které nenaleznou lepší útočiště a obohatí naši sbírku, někdy se rozhodneme nechat věci pohromadě. Ale třeba nábytek bychom nepřijali, to by bylo složité.

Máte onen slavný kufr, v němž Brod odvezl z Prahy pozůstalost po Kafkovi?

Bohužel ne. Možná se nacházel v tom zanedbaném bytě v Tel Avivu spolu s ostatní Brodovou pozůstalostí a s jeho knihovnou. Je fakt, že jsem tam nějaký starý kufr viděl, ale byl ve stavu rozkladu.

Bylo to opravdu tak hrozné? Nebo se skutečnost malovala načerno, aby se archiv mohl Evě Hoffeové zabavit?

Bylo to horší, než si dokážete představit. Přisahám, že ten byt byl nejstrašnějším zážitkem mé kariéry archiváře, nikdy jsem nic takového neviděl. Špína, zápach, výkaly mnoha generací koček, švábi, smetí.

A v tom byla část archivu Maxe Broda. Část byla v sejfě v Tel Avivu a Kafkovy dopisy, deníky a rukopisy byly ve Švýcarsku. V bytě nebylo od Kafky nic. Hoffeovy měly velmi dobrou představu o tom, co má být kde umístěno – podle prodejní hodnoty.

Na základě verdiktu izraelského soudu bylo rozhodnuto, že veškeré materiály po Brodovi získá Národní knihovna Izraele. Domníváte se, že bylo v pořádku Evě Hoffeové nic nenechat?

Ano. Už proto, že Max Brod tak rozhodl ve své poslední vůli. To bylo v celé té kauze poněkud zanedbáno. Náš právník se soustředil především na tuto poslední vůli z roku 1961, v níž Brod ustavil svou sekretářku paní Ester Hoffeovou, aby byla vykonavatelkou jeho poslední vůle.

(pokračování na str. 16)

Národní knihovna z leteckého pohledu. Foto archiv.

ské optice, úplně vynechal. Vždycky mluvil jen o mužských přátelích. Ale byly tam i ženy a v mých očích jsou Elsiny dopisy nevyužitým zlatým dolem. Píše z velmi osobní perspektivy: Drahý Maxi, včera jsem potkala Franze a seděli jsme spolu dvě hodiny na lavičce v parku a vyprávěl mi o tom a o onom.

Máte také archivy historika Otty Dov Kulky, který pocházel z Moravy?

Jistě. To byl velmi významný historik holokaustu a přátelský člověk. Předání jeho

v roce 1933 a imigroval do Ameriky. Měl za ženu nevlastní dceru Alberta Einsteina, učil německou literaturu na Brandeis University, zemřel v roce 1964.

To mi připomíná, že jeden z hlavních důvodů, proč Felice Bauerová prodala Kafkovy dopisy nakladateli Salmanu Schockenovi, byl jeho slib, že po vydání předá rukopisy právě Národní knihovně Izraele. Jeho dědicové je ale prodali v aukci a nikdo dnes neví, kde jsou. Představuji si, že pro některé Židy

PODIVNÝ FRANZ

Nejslavnější pražský rodák podle Agnieszky Holland

Režisérku, varšavskou rodačku a absolventku pražské FAMU Agnieszku Holland asi nemusíme čtenářům představovat, mnozí znají přinejmenším její filmy *Hořící keř* (2013) o Janu Palachovi, *Hranice* (2023) o situaci uprchlíků na polsko-běloruské hranici nebo méně povedený snímek *Šarlatán* (2020). Loni uvedla dílo s názvem *Franz*, jehož scénář napsala spolu s Markem Epsteinem. Jak režisérka uvedla, nejedná se o film striktně životopisný, spíše volně na motivy spisovatele vytvořený, jakýsi „kaleidoskop“ výjevů inspirovaný jeho životem, dílem a dobou. Tomu odpovídá i úspěchané tempo výjevů či kamera (která herce v detailním záběru znetvořuje) a nakonec i vzhled hlavního protagonisty (hraje ho Idan Weiss), jehož obličej díky nalíčení připomíná voskovou figurínu.

KALEIDOSKOP

Agnieszka Holland a Marek Epstein zvolili pro scénář zvláštní cestu: napsali dialogy jako směsici útržků Kafkových textů a původních replik, přičemž originální texty navíc někdy libovolně měnili a repliky se vyznačují absencí invence až odbytostí; navíc se často – v případě hlavního hrdiny – naprosto jazykově i myšlenkově tlučou s použitými Kafkovými texty. A tak na jednu stranu Kafka Felici okouzlí výrokem (citátem z *Aforismů*): „Jsou dva hlavní lidské hříchy, od nichž se odvozují ostatní, netrpělivost a lhostejnost. Pro netrpělivost byli vyhnáni z ráje, pro lhostejnost se do něho nevrátí (...),“ na druhou stranu se sestry Ottly, když mu představí svého přítele Josefa, filmový Kafka neomaleně zeptá: „Je to vůbec Žid?“ (z jeho dopisů přitom víme, že Ottlu za její „vystoupení z řady“ rozhodně nekritizoval).

Scéna se žebračkou (ve filmu to je žebrák), kdy Kafka chtěl darovat korunu, ale měl jen dvoukorunu a „problém“ ho rozladil, končí ve snímku tím, že se Franz na žebřáka zuřivě vrhne a přitom vykřikuje, že slova „musí být přesná“. Známý výrok o Praze, která člověka nepustí, „ta matička má drápy“, se mění na „milěnku“ s drápy. Proč ta změna? Těžko si představit, že by scenáristé neznali správné znění, je to tedy snaha Kafkův text ozvláštnit? Modernizovat? Těžko říct.

Zmíněný kaleidoskop vypadá tak, že divákovi jsou v rychlém sledu prezentovány různé (většinou známé) scény z autorova života: dětská traumata (noční vykázaní na balkon, plovárna s otcem), dále plavání a veslování, návštěva nevěstince, rodinné večeře, kdy si otec pochutnává na mase, zatímco Franz pomalu přezývá vegetariánský pokrm, předčítání textů přátelům (při nichž se všichni baví) nebo na veřejnosti (nechybí omdlévající posluchačka zděšená textem *V kárném táboře*), zájem o jidiš divadlo a o přírodní medicínu, jeho touha po soukromí (ve filmu je ruch kolem jeho průchozího pokoje předveden opakovaně a názorně) či zárodky budoucích děl (četný výskyt brouků, kteří jsou mordováni).

Velký prostor dostaly Felice Bauerová, Gertruda Blochová a Milena Jesenská. Felice má ve snímku náležitě velkou spodní čelist a vyvinutý chrup, takže vypadá spíše jako svá karikatura, zatímco Max Brod je – na rozdíl od reálné osobnosti – mohutný chlap. Se slečnou Blochovou si Kafka jen tak odskočí z kanceláře do biografu (zde jako by tvůrci chtěli zabít dvě mouchy jednou ranou: prostředím kanceláře a Kafkův zájem o biograf). Spěšně a až ochotnickým způsobem je v „kaleidoskopu“ zobrazen tragický osud Kafkových příbuzných za holokaustu.

Velký prostor dostaly Felice Bauerová, Gertruda Blochová a Milena Jesenská. Felice má ve snímku náležitě velkou spodní čelist a vyvinutý chrup, takže vypadá spíše jako svá karikatura, zatímco Max Brod je – na rozdíl od reálné osobnosti – mohutný chlap. Se slečnou Blochovou si Kafka jen tak odskočí z kanceláře do biografu (zde jako by tvůrci chtěli zabít dvě mouchy jednou ranou: prostředím kanceláře a Kafkův zájem o biograf). Spěšně a až ochotnickým způsobem je v „kaleidoskopu“ zobrazen tragický osud Kafkových příbuzných za holokaustu.

PRODUKT KAFKA

Další linií snímku jsou výklady Kafkovy povahy a jeho díla, které pronášejí jeho nejbližší – rodiče, Ottla, přátelé Max Brod a Oskar Baum, strýc Siegfried, Milena Jesenská. A ještě další je současný pohled na „fenomén Kafka“, omezený ovšem na jeho nejbanálnější rovinu – zástupy turistů, kterým je předkládán jako „kafkovský produktový balíček“ při letmé návštěvě jeho rodného města.

Smutné je, že i tvůrci snímku *Franz* zacházeli se svou předlohou jako s „balíčkem“, z Kafkova díla a literatury o něm vytahali to, co se jim hodilo, zjednodušili to či nějak „ozvláštnili“ a tuto verzi předložili publiku. A v tom je asi hlavní problém. Ti, kdo se o Kafku zajímají, jeho texty alespoň částečně znají a z deníkových záznamů a vzpomínek současníků vědí něco o jeho životě, musí být snímek zklamání až roztrpčení. A ti, kdo si myslí, že se z něj něco dozvedí a třeba je i k četbě složitěho autora inspiruje, se v podstatě nemají čeho chytit. (am)

BÝT CO NEJVSTŘÍCNĚJŠÍ

(dokončení ze str. 15)

Až potud to bylo v pořádku. Jenomže v ní také napsal, že musí zařídít, aby jeho pozůstalost přišla do veřejné instituce, jmenovitě Univerzitní knihovny v Jeruzalémě, což jsme byli my, nebo veřejné knihovny v Tel Avivu nebo na jiné takové místo. Nikdy nic takového neudělala, nechala si to doma. Ke škodě materiálů. Museli jsme doslova vyhodit jeho úžasnou soukromou knihovnu, protože byla shnilá a za celá desetiletí promočená kočkami. Byly tam vzácné knihy.

Týkala se poslední vůle i Kafkovy pozůstalosti?

Té se týkal darovací dopis určený Ester Hoffeové, kterému nicméně chybělo závěrečné potvrzení veřejným notářem. Bez něj byly darovací listiny neplatné. Max Brod byl doktor práv a jistě si něčeho takového byl vědom. Můžeme si jen představit, proč k notáři nešel.

Kromě archivů je tu ale ještě knihovna pro veřejnost, kam si lidé přicházejí číst nebo pracovat na internetu. A stojí za zmínku, že přístup do knihovny i ke sbírkám je zadarmo. To je výjimečné. Musíte se sice zaregistrovat, ale celý proces je velmi jednoduchý.

Část lidí sem přichází kvůli našim sbírkám, ať tištěným nebo digitálním. Ale můj dojem je, že většina, hlavně ti mladší, sem chodí prostě jen proto, že je to příjemný prostor a že tu sedí spousta dalších lidí. Je to takové společenské centrum. Což je také naším cílem – být co nejevstřícnější, vítat tu každého. Nikdo nesmí být vyloučen.

Pokud vím, slavnostní otevření nové budovy bylo naplánované hned po 7. říjnu 2023. Oslavy se ale asi nekonaly...

Ano, otevřeli jsme potichu. Během posledních dvou let jsme od našich návštěvníků často slyšeli, jak je pro ně důležité moci sem přijít a užívat si ten klid a jakési normální prostředí, v němž se mohou setkat s věcmi, které jim okamžitě nepřipomenou válku a smrt. Někdy byla disonance mezi krásou téhle knihovny a komplikovanou situací, která se odehrávala venku, až těžko uvěřitelná.

MAGDALÉNA PLATZOVÁ, Lyon

OSTROV KLIDU

O nové budově Národní knihovny Izraele v Jeruzalémě

Po více než dvou letech provozu je dnes možné s jistotou říci, že nová budova Národní knihovny Izraele v Jeruzalémě (NLI) jako projekt uspěla. A možná že svůj původní záměr dokonce překonala.

V jeruzalémské realitě, sužované od října roku 2023 válkou a pocitu zmaru, byla tato v pravém slova smyslu povznášející stavba pro své uživatele něčím víc než „ztělesněným intelektem, dědictvím a kulturou“, jak se píše na jejich webových stránkách. Stala se útočištěm, ostrovem krásy a klidu.

Rovněž se prokázalo, že ti, kdo v médiích pochybovali o tom, zda je tak nákladná budova v době digitalizace nutná, se mylili. Potřeba fyzického místa je o to naléhavější, o co více jsme ve své denní realitě vystaveni virtuálnímu světu a obrazovkám. To se samozřejmě netýká jen Izraele. V našich fragmentovaných, vnitřně rozdělených a také díky digitalizaci odcizených komunitách potřebujeme hmatatelná, skutečná místa, inspiřující pospolitost a harmonii, kde se lidé mohou setkávat s lidmi, s knihami, s uměním a s myšlenkami.

INSPIRACE ÚČELEM A MÍSTEM

Švýcarský ateliér Herzog & de Meuron, který byl pověřen vyprojektováním nového domova pro zhruba čtyři miliony knih, vzácné sbírky židovských a arabských rukopisů, stovky tisíc novin, miliony historických fotografií, asi 1500 soukromých pozůstatostí a archivů a tisíce historických map a hudebních nahrávek, stojí za některými z nejvýznamnějších staveb současnosti (londýnská Tate Modern Gallery, hamburská Labská filharmonie, Olympijský stadion v Pekingu). Stavba přišla na 845 milionů šekelů (220 milionů dolarů), z čehož 15 procent financoval izraelský stát a zbytek rodiny Rothschildů a Gottesmanů.

V rozhovoru pro list *Haarec*, který vyšel v roce 2016 u příležitosti položení základního kamene, architekt Jacques Herzog řekl: „Raději jdu na nové místo a učím se z něj. (...) Každý projekt začínáme načr-

kem a nikdy nevíme, jak bude budova na konci procesu vypadat.“ Autorský rukopis architektů Jacquesa Herzoga a Pierra de Meurona se opravdu paradoxně vyznačuje tím, že žádný rukopis nemá, nechávají se inspirovat účelem stavby a místem. Nesnaží se vytvářet ikonické návrhy, budovy se stávají ikonami díky svému využití a celkovému charakteru.

MONUMENTÁLNÍ A PŘÁTELSKÉ

Areál Národní knihovny Izraele zabírá 46 tisíc metrů čtverečních takzvaného Národního okrsku v původně odlehle části Jeruzaléma, mezi budovou Knesetu a Izrael-

Kruhy, půlkruhy a spirály – pohled do hlavní čítárny v NLI. Foto archiv.

ským muzeem. Je na hřbetu kopce, z nějž je vidět přes údolí až k Herzlově hoře.

Stavba vzbuzuje dojem otevřenosti, ale také odvahy. Těžko říct, co vlastně připomíná, snad něco mezi plující lodí s plachtou vzduchem ve větru a ležící knihou. Překvapuje bělostí a propracovaně jednoduchou ornamentální vápencové fasády, která je kolem vchodu doplněna teplejším dřevem. Působí monumentálně a zároveň přátelsky – také díky zahradě, která ji obklopuje a je volně přístupná se svými zákoutími vhodnými k posezení a se sochařským dílem nazvaným *Písmena světla* významného izraelského sochaře Michy Ullmana. Písmena jsou vyřezána do bloků místního nažloutlého kamene formou negativu, jsou to mezery ve tvaru písmen. Kameny stojí v kruhu nad podzemní komorou, kam dopadají sluneční paprsky a podle tvarů písmen přitom vytvářejí svou vlastní světelnou abecedu.

KRUHY, PŮLKRUHY, SPIRÁLY

Velká část budovy je ponořena pod zem, především archivy. Nad zemí jsou „společenské“ prostory, uskupené kolem kruhové vícepodlažní čítárny pro 600 lidí, s prosklenou střechou. Většina interiéru sestává vlastně z kruhů, půlkruhů a spirál, linky jsou oblé, pracuje se tu s přirozeným i umělým světlem a se stínem a s povrchem stavebních materiálů. V nadzemní, jednoduše a velkoryse uspořádané části knihovny, je také auditorium pro 480 diváků, vzdělávací centrum, restaurace, kavárna, výstavní prostory a obchod.

Pod zemí dostává budova poněkud jiný charakter, jako by si architekti pohrávali s tajemstvím a s naší touhou do něj proniknout. Rozmístění sbírek (to nejvýznamnější se nachází nejhluběji, pohřbené v srdci hory), průchody mezi nimi, to vše připomíná cestu iniciace.

Vydáte se dolů po úzkém schodišti a po několika zákrutách a průniku polotemnou chodbou se vynoříte v kabalistických sbírkách Gershoma Scholema. Nebo se náhle ocitnete před skleněnou stěnou a hledíte do útrob archivu, do zdánlivě bezdných propastí mezi kovovými regály, v nichž neúnavně rejdí robotická zdviž, vybírá z polic přepravky plné knih a po jezdícím pásu je posílá kamsi, zřejmě do lidských rukou.

Anebo konečně stanete před těžkými dveřmi čítárny, kam jste měli celou dobu namířeno. Strážce najde na seznamu vyvolených vaše jméno, odemkne vám a vy vstoupíte na temně červený plyšový koberec. Tlumí kroky a zároveň dává místnosti s dlouhými studijními stoly, červenými kře-

Rukopis komentáře k Míšně od Moše Maimonida s autorovými poznámkami. Egypt, kolem r. 1160. NLI.

sílky, obložením z tmavého dřeva a zasklenými knihovnami ráz vnitřní svatyně, kterou opravdu je. Tady je možné dotknout se skutečných pokladů. **MAGDALÉNA PLATZOVÁ**

Ullmanova *Písmena světla*.

FURT MAJ KAM JÍT

Ukázka z nedávno objevených nahrávek promluv Bohumila Hrabala

Nakladatelství Scriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury, vydalo nedávno knihu Bohumil Hrabal neidylický s podtitulem Přehližené a ukryté aspekty jeho díla. Obsahuje řadu studií na dané téma, které čeští i zahraniční literární vědci a badatelé přednesli na druhé mezinárodní konferenci, věnované dílu Bohumila Hrabala, která se uskutečnila 25.–27. dubna 2024 v Nymburce. Otištěné příspěvky nepochybně zaujmou nejen odbornou veřejnost, ale i mnohé z Hrabalových čtenářů a příznivců. Jako přílohu obsahuje publikace i unikátní pramen – doslovné přepisy nedávno objevených nahrávek Hrabalových promluv při adventních setkáních na evangelické faře v Libici nad Cidlinou z první poloviny 80. let 20. století. Naše ukázka dokládá, co uvádí v doslovu spolupředatel knihy Jakub Češka, že totiž „není pochyb o tom, že se jedná o zcela unikátní pramen. Jsme zde ovšem teprve na prahu exegeze – literární, historické, teologické, filozofické, ale též určité zklidněné enklávy životní moudrosti, kontrarpunkticky též doznívající kocoviny. Tento text rozeznává Hrabalovo dílo nečekaným echem.“

Zájemcům o Hrabalovo dílo knihu, a to nejen pro její přílohu, vřele doporučujeme. (jd)

* * *

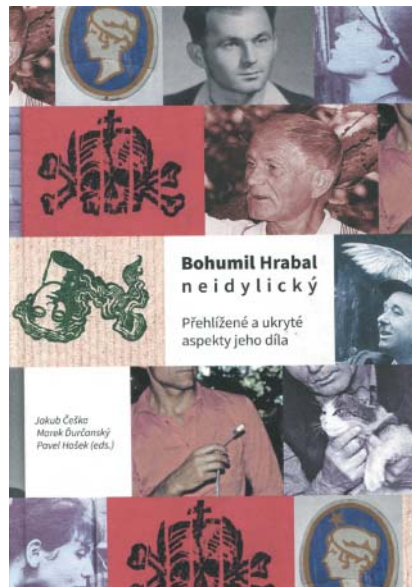
Dotaz:

Takovým diskutabilním tématem vždycky kolem Vás byli cikáni a jejich vztah Váš k nim. A v souvislosti s předchozím výkladem, moh byste na tohle téma říct pár slov? Protože já jsem byl třeba na Zábřadli na Hlučný samotě a z toho jsem poznal, že ty lidi vidíte jinýma očima, než my je vidíme, pokud třeba uklízej nebo spíš neuklízej v té fabrice a tak dále, já to nechci rozvádět, vy to jistě řeknete lip.

Bohumil Hrabal:

No já když jsem se přistěhoval do Libně, no tak Libeň byla zaplavena cigány, a nad to vedle toho mého domu, jak já mu říkám, ta ulice se jmenuje Na Hrázi, ale my tomu domu říkáme, že je to číslo 24 Na Hrázi věčnosti, páč se tam scházeli Egon Bondy a prostě filozofové, že jsme tam vždycky dumali vo tý... No a pochopitelně vedle jsme měli cigány.

No tak s nima musíte vejít v komunikaci a nakonec zjistíte, že když vidíte malého krásného cigánka s téma očima, že to je děcko boží, že je všechno jenom na tý výchově, všechny ty cigánský děti, který ke mně přicházely a který já jsem krmil, tak jako jsem s nima..., když se na mě podívaly, no tak to byly jako ty mí kocouři, to cigánský dítě, jenom potom tím prostředím se zřejmě trochu zvrhne, ale jinak když se na vás podívá, tak vidíte, že v tom oku toho cigánského dítěte, že to je přesně to samý, jako vidíte Madonna della Tenda, Madonna della Sedia a Sixtinská, že to je ten malinkej Kristus, taky. Protože to oko jeho je nádherný. No to, co potom se z něj vyvine během toho do-

spívání a toho zapojování do společnosti, no tak je to nešťastnej národ, kterej kdysi měl taky kulturu a kteří byli odkudsi vyhnáni téma silnějším, my jsme mohli bejt taky kolikrát téma silnějším vyhnáni a rozchváčení, tak jako byli rozchváčení i Židé. Vždyť vlastně je to osud, jenomže Židé si uvědomují neustále tu svoji podstatu a mají dojem, že jsou národ jaksi jako vyvolenej a národ boží, a „teprve, když jsme drčení, vydáváme ze sebe to nejlepší“, stojí v Talmudu. A jak víte, Židé jako takový to všechno maj posichrovaný, ať to vezmete v tomhle století, tak to je Einstein a Wittgenstein, já nevím, prostě všude máte... Freud a na začátku to vlastně byl... Ježíš Kristus je vlastně taky Žid, Karel Marx je taky Žid, tady vlastně kam se podíváte...

a nikdy nevidíte cigána. Cigáni akorát v Praze vykopávají ulice, a když přijdete trochu jako na Slovensko anebo tam níž do Maďarska, tak tam, co jim zůstalo, ta záliba v hudbě, no tak vždycky cigánská kapela je, která člověka tak jako osvěží a potěší, a vidíte, že je to v nich, obzvláště když improvizují, když hrají nikoliv podle not, ale to, co jako mají od těch svejch otců. Takže v tý Libni jsem byl na každý svatbě, anebo ty způsoby, pro ně majetkoprávní poměry anebo jakékoliv majetek je vlastně nic, oni všechno doveudou okamžitě utratit kvůli jedny chvíli, takový svatby nebo pohřby, to se tam házej ty stokoruny, dávají do tý rakve, prostě je to podle mě národ teda velice nešťastnej, a když se tu a tam nějaká ta krasavice cigánská povedla, právě v čísle dvacet šest bydlela jedna ta Helenka, tak tatínek, kterej skládal uhlí, tak ta nesměla dělat a ta byla vždycky překrásně oblečená a předstírala, že chodí nakupovat.

A my jsme pili na stojačku ty piva tam ve Světu a prostě ona cvakajícima prostě kramflíčkama prošla, taková krasotinka, prostě přišla, dala tatínkovi hubičku, on se rozslzel a zase capala dál a on jí dal napít piva, von se rozplakal nad krásou svý dcery, takhle shrábl ty vlasy, utrh si chomáč vlasů a zahodil to, jak voni to uměj, no a může být něco hezčího? To jsou chvílky, nebo jedna dokonce byla do mě zamilovaná, to byla ta nejsprostší cigánka, když jsem byl mladší, tak ta u mě spávala, přinesla holčičku a ta spala v almaře, v šupleti teda, vytáhli jsme šuple z almary a prostě spala tam, a to byla nejsprostší cigánka a ještě dodneška, s tou si národní výbor dopisoval jen voknem, a vona je posílala někam, a voni taky, ale zdvořile, no na mě byla nesmírně hodná, že jo, ona byla taková jako obryně.

Víte, já bejval chuděj, já jsem si vypučoval neustále. To já teprv teď jsem bohatej, a páč jsem rád pil pivo a já jsem pořád si vypučoval, já jsem byl tak zadluženěj, a ta cigánka, jak byla u mě tam na tý Hrázi věčnosti, vždycky přinesla jenom pro mě z bouraček ty trámy a ty prkna, já jsem topil v kamnech, vždycky to tam složila, já jí dal sekyrku, ona to rozštípala a pak jsme vařili ten blindguláš..., se dívala do ohně, obrovský ctitelé ohně, takový nesmírně jsou prostý, lidi jsou proti nim, já se jich musím zastat, co my pro ně máme, akorát asi dva jsou právníci, lékaři teda, asi dva, dotáhli to na... medicu a jinak prostě se živěj tak, že nám... A i tam si krumpáčema prostě roz-

kopou ty prkna, udělaj si ten vohýnek, přijdou ty jejich manželky, který tam maj hroznej život, vypadaj jim zuby zpravidla do osumadvaceti let, protože špatně jedí, oni jedí, jen když to maj nebo nějakou salám, no a přijdou tam a cigán si hraje s dítětem, cigáni mužský maj sakrální vztah k dětem, jestli jste si někdy všimli, a zatím ta cigánka hází a on si tam hraje s tím dítětem, a hlavně teda, já miluju takovej ten kolorit, prostě ta Praha je...

B. Hrabal, foto Hana Hamplová, 1985, zdroj Wikimedia.

když vidíme jenom samý Čechy, dyť to je k zbláznění, to je hroznej pohled, teďka už jsou tady taky aspoň Vietnamci, takový ty princové, když jedou tramvají, tak přejedete, oni maj ty prstíčky, ty děvčata, ženy vykládaj a já přejedu s nima, si vykládaj a maj úplně divadelní, jsou nádherný, některý vypadaj opravdu jak princové a taky to nemaj tam doma tak jednoduchý všeccko, že jo, no tak ta Praha aspoň trochu vypadá k světu, když potkáte hezký cigány. Když jdou a oni furt někam jdou a furt něco, furt maj kam jít, rozumíte. Furt a furt, a nakonec do hospody a prostě pijou ty kafe, a ten volnej čas považou jako za takovou slavnost. Voni mají takový jako smysl pro slavnost. No a to mě teda, rozumíte, kerej chodí jako syčák, a jsem víceméně spíš jako melancholickéj, tak mně ty cigáni kolikrát dodávaj odvalu k životu, ač voni by vlastně neměli bejt vůbec šťastný. Nad čím, že jo? Přitom když to vemete, tak cigán dovede vás poctít, tam u Města Rokycan, tam oni maj ty vejplaty, tam nesmíte vejít, aspoň já teda, v tu ránu máte prostě tohle a furt slavnost takovou nějakou dělaj, já vím na útraty rodiny, tak nesmíme to domýšlet, tak jak to domejšlej Češi, páč pozor, Češi totiž mají jednu velkou nevejhodu. A do toho vltlí i naši politici, totiž Čech, když si voblíkne žiněný roucho českých bratří, tak se vytratí humor a furt jako na co to je a proč to je, rozumíte, a furt jsou takový jako smutný, rozumíte, pozor na to žiněný roucho českých bratří, ono to je, a teď ještě když si to vezmou naši politici, rozumíte, no tak je katastrofa dovršená.

Tak zase se vracím k tomu: ty cigáni mně vždycky, mně teda aspoň vždycky jako dodávali a dodávaj kuráž do života a smysl teda, jak tu chvíli na něco povýšit, tak hezky, tak platónsky: jednotlivina dotažená..., když se ptá, jak může ožít podstata, dramatik, jednotlivina dotažená do mrtě. A to cigáni dovedou. Jednotlivinu když doženete do krajnosti, tak jak je to drama, tak tam se zjeví podstata.

Kdo to z nás dovede? My už třeba o tom víme, kdežto ty cigáni to žijou, proto jsou tak bezbranný, a proto se na ně furt takle jako koukáme. Ale u nich ožívaj ty podstaty. A když ten cigán nebo stará cigánka, ta která prošla tím životem, tak ta vám hádá, už z vašeho obličej je vám říká, do budoucna co bude s váma, nebo vás pohladí takhle, najednou, a jinak je to, tak celkově kdybyste se na to dívali, no tak jsou někdy hrozný teda, ale to je ten orient, cigánky jako manželky bejvaj bitý, tak je to zvykem, jak je to u všech těch orientálních národů..., jenomže, teď narození Páně, každé pořádné mužskej aspoň za Rakouska, když dvakrát aspoň do roka nevzal manželku za vlasy a dvakrát ji neprotáhl po kuchyni, no tak manželka měla dojem, že ji nemá rád, a když si šla žalovat, tak i předseda soudu řekl, že to není vůbec žalovatelný, poněvadž on manželku tahá za vlasy taky. My to budeme vytýkat cigánům.

No tak to je to, co jste se mě ptal, to je takovej sakrální vztah k cigánům, a rozumím jim, páč jsem s nima žil, a jsou v tý naší společnosti bědňáci. A jak víte, já jsem vždycky s bědňákama, těm nadřžuju víc a mám ten dojem, Kristus kdyby znovu přišel na svět, tak by pravděpodobně radši kamarádil s cigánama a radši by byl v tý Libni, než by prostě kamarádil s nějakýjma vysoce postavenýjma politikama anebo ideologama.

Určitě ne, určitě by je spíš dával do tý kategorie farizejové, a zákonici, a radši by byl s těmadletěma, páč ty jsou schopni za jedno slovo, ve kterým by se zjevila podstata, tak jsou schopni s váma jít a se nějak kvalitativně proměnit. Kdežto intelektuál furt něco vykládá, furt něco má, Sto plus jedna do toho, kdežto tyhle ty obyčejný lidi... Je to asi tak? Nenadsazuju myslím. Obyčejný lidi jsou schopný teda zapálení. No a proto zas říkám, ten můj vztah jak v tý literatuře, k cigánům, páč jsem s nima jako žil, a bylo mi jich hluboce líto, za starejch časů mně bylo líto, když kvůli... prosím vás, my víme,

jak dopadneme celkově, když ukradne slepici nebo dvě slepice no a sedláci je ztřískaj, až omdlejí. Tak co mám říct, jak se sem dostali ty chudáci, že jo, to jsou chudinky, tak musíme bejt jako... já aspoň na ně jsem... a dneska už to všeccko je trochu jiný, přeci jenom... dřív když jsem přišel do tý Libně před těma třiceti lety, tak jsem se moh vsadit, v půl jedenáctý, že tam bude křik a rvačka a pračka a „pomoc“, to všeccko ztichlo, a ta práce... vliv práce na polidštění vopice je tak dokonalý, že i ty cigáni nakonec, ne každéj, ale každéj pátej je docela slušnej. A když se povede cigán, tendleten slušnej, tak zase má krásnej byt, prostě byt a pyšnej na něj a váží si tam, má televizi, a už začíná bejt teda... a už je tak jako civilizovanej. Ono to bylo velice těžký, my jsme tam většinou měli ty cigány, co byli nomádi, co přijeli na těch koleškách, ty nebyli zvyklí, tady se dusili, když spal toleto, tak se dusil, a spávali tam venku, pokud teda to šlo, nebo pod mostama, tam dycky začouvali, kůň byl pod mostem, oni pěkně teď chodili do práce, tam leželi v peřinách, u Vltavy, u těch loděnic tam pod těma agátama kvetoucima, tak tam jich spávalo desítky, stovky, že jo, no a dnes-

Bohumil Hrabal, foto Hana Hamplová, 1998.

ka už, přeci jenom, už to na ně dolehlo taky, jako na nás. Musej chodit do práce, já vím, že to... Mluvím o tom každým páťm no.

(strany 340–344)

Jakub Češka – Marek Ďurčanský – Pavel Hošek (eds.): *Bohumil Hrabal neidylický. Přehližené a ukryté aspekty jeho díla*. Vydalo nakladatelství Scriptorium v Dolních Břežanech (www.scriptorium.cz) v roce 2025, pevná vazba, 386 stran, doplněno obsáhlou bibliografií a 36 fotografiemi v textu. Doporučená cena 515 Kč.

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV VE SLANÉM

Obnova hřbitova odhalila pozoruhodné lidské příběhy

Židovský hřbitov ve Slaném, který je majetkem Židovské obce v Praze a je spravován společností Matana, a. s., prochází od června roku 2025 postupnou revitalizací.

Mnoho náhrobků je vsazeno přímo do hřbitovní zdi.

Cílem prací je redukce břechťanového porostu, odstranění náletových dřevin a celkové zlepšení stavu areálu dlouhodobě zasaženého působením přírodních vlivů.

Na stavu hřbitova, založeného roku 1881, se podepsala, jako v drtivé většině případů, především nepříznivá doba let 1939–1989 a dlouhodobá absence místního správce, kterou průběžná údržba nemohla plně kompenzovat. Naneštěstí nemůžeme vyloučit ani projevy vandalizmu či krádeží, a to jak v období totality, tak i po roce 1990. Tyto faktory ovlivnily nejen rozsáhlý růst břechťanu, ale také stav řady náhrobků, zdiva a dalších prvků hřbitova. Dosavadní práce přinesly řadu zajímavých poznatků.

VÁLEČNÍ UPRCHLÍČI A AMERICKÝ VOJÁK

Nově se podařilo identifikovat šest náhrobků válečných uprchlíků ze Solotvina v Haliči (dnešní Zakarpatská oblast Ukrajiny). Tito lidé patřili k širší skupině několika stovek uprchlíků, kteří během první světové války našli dočasné útočiště ve Slaném. Tento náález připomíná proměnlivou demografii regionu i solidaritu slánské židovské obce, která sehrála významnou roli při pomoci přicházejícím běžencům.

Zcela nečekaně byla pod hustým břechťanovým porostem objevena urna amerického židovského vojáka Gustava Glückaufa

(1872–1910), rodáka z Unhoště. Byla poškozená a ležela volně u jednoho z náhrobků. Nález svědčí o pozoruhodném lidském příběhu i o měnících se pohřebních zvyklostech sekulárního prostředí.

Glückauf, příslušník americké armády v hodnosti vojína první třídy u ženijního sboru, zemřel v dubnu 1910 na následky onemocnění ve Washingtonu, D. C., kde od roku 1907 žil s manželkou Franziskou, rozenou Beckovou, dcerou obchodníka ze Slaného.

V době Glückaufova úmrtí nebyla v Rakousku-Uhersku kremace povolena a především ji zakazuje židovská tradice. Ke zpopelnění však prokazatelně došlo bezprostředně po úmrtí ve Spojených státech amerických, kde byla kremace již legálně praktikována. Urna byla následně dopravena

Po odstranění břechťanu, říjen 2025. Foto k textu Matana, a. s.

na do Slaného, což potvrzuje i zápis v dochovaných pohřebních knihách.

Tento případ tak může představovat jednu z nejstarších dosud doložených kremací osoby židovského původu spojené s českými zeměmi. Pro srovnání – první novodobá kremace se v českých zemích uskutečnila roku 1918 v Liberci a samostatné urnové oddělení Nového židovského hřbitova v Praze vzniklo teprve roku 1933. S ohledem na mimořádně citlivou povahu nálezu byla kontaktována Chevra kadiša ČR, organizace pečující o nemocné a umírající, která ve spolupráci s rabínátem zajišťuje veškeré náboženské a formální úkony spojené s pohřbíváním. Po konzultaci bylo rozhodnuto o důstojném uložení schránky s ostatky do stávající hrobky.

K pietnímu uložení došlo v červenci 2025. Původní urna byla šetrně zafixována a uložena do hrobky obchodníka Adolfa Becka (1856–1926), Glückaufova tchána. Na stávající náhrobek bylo doplněno jméno zesnulého – 115 let po jeho smrti.

PODĚKOVÁNÍ A POZVÁNÍ

Součástí péče o areál je také obnova pamětních prvků spojených s jeho historií. Židovská obec v Praze s vděčností převzala od vlastníka soukromé části areálu pamětní desku připomínající manžele Antonína a Evu Taussigovy. Deska, původně umístěná v interiéru funkcionalistické obřadní síně, připomíná manžele, kteří významně přispěli k její výstavbě. Po zrestaurování, včetně obnovy původního pozlaceného nápisu, bude důstojně umístěna v areálu pohřebiště.

Veškeré náklady na doplnění nápisu se jménem Gustava Glückaufa byly pokryty z dobrovolných příspěvků návštěvníků srpnového Dne židovských památek v ČR. Přimo ve Slaném se během komentovaných prohlídek podařilo vybrat téměř sedm tisíc korun. Všem dárčům patří upřímné poděkování. Poděkování náleží také společnosti Technické služby Slaný za asistenci při uložení urny.

Den židovských památek se uskuteční i v tomto roce, tentokrát v neděli 9. srpna 2026. Ve Slaném nabídne komentovanou prohlídku hřbitova doplněnou o nové poznatky z průběhu obnovy. Srdečně zveme všechny zájemce o historii a památky regionu. Revitalizace bude pokračovat restaurováním vybraných náhrobních kamenů a zhotovením kompletní dokumentace.

Podrobnější informace o hřbitově ve Slaném naleznete na stránkách pamatky.kehilaprag.cz/pamatka/slany-hrbitov. Zde také zjistíte, jak případně podpořit jeho údržbu. Za jakoukoli pomoc srdečně děkujeme.

JÁCHYM PEŠATA, Matana, a. s.

Errata: V minulém čísle jsme k textu o osudu židovského hřbitova ve Křinci omylem vložili snímky dokumentující opravu hřbitova ve Slaném. Přinášíme alespoň jednu z fotografií zachycující křinecké pohřebiště bez náhrobků. (red.)

IZRAEL: Zvládnou Gazu technokrati?

Kdo sledoval dva roky války s Hamásem v Pásmu Gazy, osvojil si jistý stereotyp. Když bylo dohodnuto nějaké příměří, například v listopadu 2023 nebo v lednu 2025, vždy skončilo první fází, „výměnou vězňů“, jak se stále eufemisticky píše. Na druhou fázi – cestu k odzbrojení Hamásu, demilitarizaci Gazy a její obnovu – nikdy nedošlo.

Až teď. Ať si o plánu amerického prezidenta Trumpa pro Gazu myslel kdokoli cokoli, jím prosazené příměří, které začalo platit 10. října, vstoupilo v polovině ledna do druhé fáze. Zní to jako konstatování banálního faktu, ale je to podstatná informace. A zatím se nestalo nic, co by druhou fázi zcela zpochybnilo.

Můžeme tedy říci, že válka v Gaze definitivně skončila? To by bylo snad příliš optimistické, ale dalo by se říci, že podzimní příměří vyrazilo na cestu k míru.

NĚCO PRO KRÁLE A PREZIDENTY

Stručně shrňme události z poloviny měsíce. Ve středu 14. ledna Trumpův zmocněnec Steve Witkoff řekl: „Zahajujeme druhou fázi prezidentova plánu na ukončení

konfliktu v Gaze – přechod od příměří k demilitarizaci, technokratické správě věcí veřejných a rekonstrukci.“

Neřekl to nazdařbůh. Reagoval tím na zprávu z Káhiry, že většina palestinských frakcí, včetně teroristických hnutí Hamás a Palestinský islámský džihád, podpořila vznik výboru pro Gazu, který má v Pásmu Gazy prozatímně vládnout. Tedy patnáctičlenné instituce, jež se oficiálně jmenuje Národní výbor pro správu Gazy, ale v médiích – od izraelských přes *The New York Times* až po ČTK – se jí říká „technokratický výbor“.

Slovní spojení „technokratický výbor“ či „technokratická správa“ se používá tak často, až by člověk podlehl dojmům, že je to oficiální název. Není. Má to spíše jen posílit přesvědčení, že je to tým odborníků, politických neutrálů, kteří nemají nic společného s Hamásem ani s Fatahem ze Západního břehu Jordánu.

Už ve čtvrtek to vše potvrdil prezident Trump. A zároveň ohlásil vznik Rady míru pro Pásmo Gazy, orgánu, který má na zavádění mírového plánu dohlížet. Trump to sdělil se svou tradiční nabubřelostí. Prohlásil, že o členství v radě budou usilovat „králové, prezidenti i premiéři“ a je to „nejskvělejší a nejprestižnější rada, jaká kdy byla kdykoli a kdekoli sestavena“. Faktem je, že formálně bude v čele rady on sám, dál narazíme na jména Marco Rubio (šéf americké diplomacie) či Tony Blair (britský expremiér) a generálním ředitelem, mužem pro práci v terénu, bude Bulhar Nikolaj Mladenov, bývalý zmocněnec OSN pro Blízký východ.

Část Národního výboru pro správu Gazy. Ve směru zprava nahoře: Aed Jaghi, Bašir al-Rais, Ali Šaas, Hana Tárzióvá, Omar Šamali, Abdul Karim Ašur, Džaber al-Daour a Ajed Abú Ramadán.

A v pátek 16. ledna se v Káhiře poprvé sešel zmíněný „technokratický výbor“ alias Národní výbor pro správu Gazy. Zásadní je, že to vše probíhá víceméně za konsenzu všech účastníků. Tedy ne že by Hamás nad tímto řešením – znamená pro něj ztrátu moci v Gaze – jásal. Ne že by nezkoušel různé triky ohledně odzbrojení: třeba ten, že odevzdá těžké zbraně, ale pušky a samopaly by si kvůli „udržování pořádku“ nechal. Ale Trumpův plán je postaven tak, že mezi jeho ručitele patří i Egypt, Turecko či Katar. Takže kdyby Hamás „zlobil“ příliš, podráždil by i tyto muslimské ručitelé státy.

Jak se to rýsuje v praxi, jak se buduje „technokratická vláda pro Gazu“, popsala na webu Ynet novinářka Einav Halabiová v textu *Bývalí úředníci Palestinské samosprávy a vysoký soudce jmenovaní do výboru pro Gazu*. V ideálním případě by měli tvořit přechodnou vládu lidé zna-

lí věci, kteří si nezahládali ani s Hamásem, ani s Fatahem na Západním břehu. Jenže takových moc není. Proto se mezi vybranými ocitli – se souhlasem Washingtonu i Jeruzaléma – bývalí funkcionáři Palestinské samosprávy, kteří se však nepodíleli na tvorbě politických linií. Třeba bývalý náměstek ministra plánování Ali Šaas, nyní šéf výboru („premiér Gazy“).

Osm z nich ukazuje fotografie. A byť na tvářích nelze stavět hodnocení, ti lidé nepůsobí jako fanatici. Sympaticky se jeví například Hana Tárzióvá, křesťanka a právnička z Gazy, nyní „ministrně sociálních věcí“. Ale teprve uvidíme, jak si „parta technokratů“ poradí s úkolem nahradit vládu Hamásu.

Raději už nesppekulujeme. Jinak bychom se dostali k vytváření Mezinárodních bezpečnostních sil, které samo o sobě drhne, a k jejich chystané roli při odzbrojení Hamásu. A to by už bylo úplné věštění.

ZEMĚ VYSTĚHOVALCŮ

Zato se vraťme k tématu demografie, které na dva roky odsunula válka. Právě během ní, na podzim 2024, Izrael překročil metu 10 milionů obyvatel. Tím přestává být „maličkou zemí“, jak byl dlouho vnímán. V populačním žebříčku Evropy by se umístil těsně pod Českem, Portugalskem, Švédskem a Řeckem, ale již nad Maďarskem, Rakouskem a Švýcarskem.

K 1. lednu vydal statistický úřad aktuální čísla. Podle nich dosáhl Izrael 10 178 000 obyvatel, z toho 7,771 milionu Židů (76,3 procenta), 2,147 milionu Arabů (21,1 procenta) a 260 tisíc cizinců (2,6 procenta). Ale zajímavější jsou spíše různé nuance. Třeba týkající se přistěhovalectví.

Počet obyvatel narůstá, za rok o 1,1 procenta. Ale narůstá porodností, nikoli přistěhovalectvím. Už druhý rok po sobě se z Izraele více lidí odstěhovalo, než se do něj přistěhovalo. Je to novinka, která vyšla najevo až teď. Do statistické kolonky „vystěhovalí“ jsou zahrnuti až ti, kteří stráví rok života mimo Izrael. 69 000 vystěhovalých za rok 2025 tak zachycuje občany, kteří odešli už v roce 2024, po začátku války. Je to jisté společenské zrcadlo.

ZBYNĚK PETRÁČEK

BEDEKR V HANTECU ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Rodák z Třebchovic pod Orebem Vladimír Vochoč byl československý konzul, který během druhé světové války pomohl zachránit více než dva tisíce uprchlíků před hrůzami nacismu. V roce 2016 se tak stal Spravedlivým mezi národy a ve francouzském městě Marseille, kde jako velvyslanec působil, má od roku 2024 pamětní desku. Ve čtvrtek 1. ledna jeho plastiku odhalili i v rodných Třebchovicích pod Orebem. Hlavním motivem, kromě podobizny doktora Vochoče, jsou ruce podávající si československý pas jako symbol záchrany, který lidem umožňuje opustit válečnou Evropu. V období začátku druhé světové války Vladimír Vochoč vydá-

Brněnská Velká synagoga z roku 1855, zbořená v roce 1939.

val i cizím státním příslušníkům československé pasy. Tím umožnil více než dvěma tisícům židovských běženců uprchnout do zámoří před nacistickým pronásledováním. (iROZHLAS.cz, 2. 1.) ■■ V závěru ledna v Lovosicích proběhlo slavnostní odhalení nového památníku obětem holokaustu. Lidé se sešli před restaurací Comelo, zazněly pietní proslovy. Slavnostní odhalení proběhlo v úterý 27. ledna od 11.00 při příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu. Památník vznikl na místě bývalé synagogy, jež byla pravděpodobně zničena během takzvané křišťálové noci v roce 1938. (Litoměřický deník.cz, 2. 1.) ■■ Brněnskou Velkou synagogu na rohu Spálené a Přízovy ulice, kterou v roce 1939 vypálili nacisté, letos připomene několik akcí. Jihomoravský kraj, Židovská obec Brno a Ústav archeologické památkové péče se dohodly s majitelem pozemku Brno Property Development na připomínce stavby. Prvním krokem bude archeologický průzkum na místě bývalé synagogy. (Archiweb.cz / ČTK) ■■ Jako malému klukovi mu to ve škole nešlo. Učitel rodině navrhol, aby ho dala na ševcovské řemeslo. Neudělala to. Z plachého chlapce Alfreda Kohna se nakonec stal světový vědec. Narodil se v roce 1867 v Libyni na Lounsku. Vystudoval gymnázium a Lékařskou fakultu Německé univerzity v Praze, kde pak

dlouhé roky působil jako přednosta histologického ústavu i děkan fakulty. Alfred Kohn byl prvním lékařem-vědcem, který označil příštítná tělíska jako samostatný endokrinní orgán. Pro soubory chromafinních buněk zavedl pojem paraganglia. Jeho studie se také týkaly hypofýzy, intersticiálních buněk varlat a vaječníků. Za svůj život napsal 50 vědeckých prací. Na počátku 30. let byl třikrát nominován na Nobelovu cenu.

I přes obrovskou osobní prestiž byl po nástupu nacistů k moci jako Žid deportován do terezínského ghetta. Počítalo se mu přežít. Ani po válce ale neměl na různých ustláno. Nebyla mu vyplácena penze a přežíval jen z potravinových balíč-

ků od svých bývalých žáků. (ČRo – Sever.cz, 6. 1.) ■■ Kameník Radim Skácel pracuje ve své dílně na speciálním pomníku. Objekt vytvořený z kamenných fragmentů brněnských staveb Ernsta Wiesnera chtějí iniciátoři projektu umístit v Liverpoolu vedle architekta náhrobku. Chtějí tak připomenout jednoho z nejvýznamnějších meziválečných čes-

koslovenských architektů a upozornit na jeho složitý osud. Jako židovský uprchlík musel opustit domov, žil a zemřel ve Velké Británii. Po skončení druhé světové války pracoval Wiesner jako architekt v Londýně. Na jeho dílo v Brně odkazuje pamětní deska na budově Českého rozhlasu nebo kavárna Café Ernst ve vile Stiassni. V zahradě vily

byla navíc před dvěma lety v rámci festivalu Štetl fest odhalena architekta busta. (ČT24.cz, 9. 1.) ■■ Jihočeské divadlo uvede premiéru opery *Deník Anny Frankové*. Příběh židovské oběti holokaustu mohou diváci zažít na komorní scéně Na Půdě jako monodrama. Hodinové představení odehraje a odpovídá jedna pěvkyně za doprovodu hudebníků a dirigenta. Skladatel Grigorij Samujlo-

vič Frid emoce dívky skrývající se před deportací přenesl do opery, ve které zachytil její obavy a touhy, řekl ČTK Ondřej Hellebrant z marketingu Jihočeského divadla. (Metro.cz, 15. 1.) ■■ Muzeum ve vile Löw-Beer slaví deset let. Budova v brněnských Černých Polích si za dobu své existence prošla mnoha proměnami, už deset let je přístupná veřejnosti. Pro zájemce zaměstnanci na tento víkend připravili doprovodný program, lákají na prvorepublikový ples nebo vědomostní kvíz. Kromě stálých expozic vila nabízí krátkodobé výstavy a akce, v létě provozuje letní kino v zahradě, kterou sdílí s další významnou brněnskou památkou – vilou Tugendhat. Od února pracovníci vily připravili novinku. Pro návštěvníky bude k dispozici kreativní audioprůvodce. Průvodce bude ke stažení zdarma. Postava času návštěvníky provede dějinami vily i historickými souvislostmi. Audio bude k dispozici v češtině, angličtině, němčině a chystají se i další jazykové mutace. Zaujmut by pak mohl především průvodce, který bude pro návštěvníky z Brna připraven v hantecu. (Brněnský deník.cz, 16. 1.) ■■ Olomoucká Židovská brána je pozoruhodnou stavbou s velmi zajímavým historickým vývojem. Jedná se v podstatě o gotickou věžovou průjezdní bránu ze 14. století, která byla původně součástí vnitřního městského opevnění. S jeho postupným vývojem se ocitla mimo

Olomoucká Židovská brána ze 14. století.

hradby, aby byla v roce 1671 zaslepena a následně věčena do novostavby jezuitského konviktu. A jestliže původně spojovala židovskou čtvrť s předměstskou osadou Závodí, dnes slouží jako průchod do univerzitní zahrady z nádvoří budovy konviktu. Parkán i Židovská brána jsou přístupné jen ve všední dny (a mimo zimní období). O víkendech se otevírá pouze v případě konání nějakých akcí. Do téměř původní podoby Židovskou bránu navrátila teprve rozsáhlá rekonstrukce celého konviktu, která proběhla na přelomu minulého a tohoto století. Současný stav by měl prezentovat bránu tak, jak vypadala v časech středověkého židovského osídlení. (Turistika.cz, 17. 1.)

jd

K NOVELE TRESTNÉHO ZÁKONA

Návrh zmierniť tresty za extrémistické trestné činy na Slovensku

K zástupným problémom generovaným slovenským parlamentom pribudol na počiatku roku jeden nový, ktorý sa výrazne dotkol židovskej komunity. Jedná sa o návrh novely trestného zákona z dielne poslancov Adama Lučanského, Dagmar Kramplovej a Milana Garaja, ktorí sa dostali k postom ústavných činiteľov prostredníctvom kandidačnej listiny Slovenskej národnej strany (SNS). Spomenutí dvaja poslanci a jedna poslankyňa navrhujú výrazne zmierniť tresty za extrémistické trestné činy, vrátane trestného činu popierania holokaustu. Novela vykazuje aj toleranciu voči „hejlovaniu“ a navrhuje anulovať z trestného zákona trestné činy súvisiace s výrobou, rozširovaním a prechovávaním extrémistického materiálu, ako je napr. rozširovanie Hitlerovho *Mein Kampf* alebo *Protokolov sionských mudrcov*. Tolerované má byť aj zhromažďovanie symbolov nacizmu (odznaky, uniformy, fotografie predstaviteľov nacizmu apod.).

BLAHA A BOMBIC

Návrh sa zapáčil poslancom najsilnejšej vládnej strany Smer – sociálna demokracia a predovšetkým podpredsedovi strany, europoslancovi Ľubošovi Blahovi. Blaha, ktorý je aj na slovenské pomery mimoriadne nenávisťný a provokatívny jedinec, sa vyjadril, že návrh novely víta a podporuje. Priznal, že novela vznikla ako reakcia na väzobné stíhanie neonacistu a antisemitu Daniela Bombica, ktorý sa nachádza vo väzbe od apríla minulého roku (k téme viď *Rch* 2/2025, str. 3). Podľa vyjadrenia Blahu „Bombic je vo väzbe len preto, lebo kritizoval sionizmus“. Blaha k tomu pridal tvrdenie, že podľa zatiaľ platných zákonov proti extrémizmu neboli stíhaní skutoční neonacisti (čo je v rozpore s dostupnými informáciami), ale „protiextrémistické zákony boli len bičom na ľudí, ktorí patrili k alternatíve“.

Podobne vidí svoje trestné stíhanie aj samotný Bombic. Z väzenskej cely

prostredníctvom hlasových nahrávok burcuje desaťtisíce svojich fanúšikov a vyzýva ich, aby sa postavili za jeho prepustenie. Svojmu tútorovi ministrovi Kaliňákovi kladie provokatívne otázky, napr.: „Koľko stoviek miliónov eur z našich vrecák plánujete ešte minúť na nákup vojenskej techniky z Izraela?“ „Kedy vy, pán Kaliňák, vystúpite ostro proti genocíde v Gaze, tak ako urobil váš spolustraní (minister zahraničia) Juraj Blanár?“ Pýta sa tiež:

Národná rada Slovenskej republiky. Zdroj Wikipédia.

„Pán Kaliňák, je pravdou, že Izrael drží pod krkom aj vás a zbrane od nich ste jednoducho kúpiť museli?“ Je to poukaz na zmluvu medzi Izraelom a SR ohľadne nákupu šiestich batérií systému protivzdušnej obrany Barak MX. Cena kontraktu je približne 800 miliónov USD.

Okrem kritiky spolupráce medzi Izraelom a SR sa Bombic venoval aj vlastnému trestnému stíhaniu. Boli na neho vydané tri medzinárodné zatykače. Roky trvajúci extradičný proces viedol k jeho transportu z Londýna do Bratislavy.

Prvé mesiace bratislavského pobytu nebol vo väzbe, súd ho však zaviazal, že sa má dôsledne vyhýbať prejavom internetovej agresivity a nenávisťi. Bombic túto podmienku dokonale ignoroval, následne ho v apríli 2025 Najvyšší súd poslal do vyšetrovacej väzby. Nemá prístup k internetu, môže však posilať svojim sympatizantom zvukové nahrávky. Aj z týchto nahrávok cítiť Bombicové konšpiračné videnie sveta. Kaliňákovi kladie otázku: „Kto objed-

nal moje väzobné stíhanie? Ktorá obec? Vyjadrite sa, alebo budete naďalej mlčať?“

STANOVISKO ÚZ ŽNO

Minister Kaliňák sa k otázke nevyjadril, ale k chystanej novele sa vyjadril ÚZ ŽNO. Zo stanoviska vyberáme:

Politická sila, ktorá zľahčuje extrémizmus, sa zahráva s ohňom. Mení normy správania, pretože trestné právo je okrem nástroja na potrestanie vinníkov aj signálom celej spoločnosti, čo je prípustné a čo už nie. Ak štát extrém toleruje, ten naberá na intenzite. Tu nejde o slobodu prejavu.

Ak niekto šíri extrémne ideológie a nenávisť, nevyjadruje názor. Šíri návod na násilie. Práve takto sa v dejinách začínali pogromy, deportácie a vojny. Zákonodarca, ktorý zvyšuje toleranciu k nenávisťným prejavom, vytvára prostredie, v ktorom sa radikalizmus stáva spoločensky akceptovaným.

VÝSLEDOK JE OTÁZNY

Osud navrhovanej novely trestného zákona je otázny.

Najsilnejšia vládna strana Smer a SNS novelu podporujú, strana Hlas, ktorá sa v minulosti od Smeru líšila len v kozmetických detailoch, avizuje, že novele nepodporí. Odpor prišiel aj zo strany generálneho prokurátora Maroša Žilinku. Žilinka označil novelu trestného zákona od SNS za nezodpovednú a krátkozrakú. Pre navrhované zmeny nevidí žiadny vecný ani rozumný dôvod.

Prípadný výsledok hlasovania o novele v parlamente je otázny. V súčasnosti je z hľadiska voličského potenciálu treťou najsilnejšou stranou fašistická Republika, ktorá vznikla odštiepením od ĽSNS. O priazeň Republiky sa uchádza strana Smer. Už je celkom zabudnutý niekdajší postoj Smeru, ktorý sa staval do role „hrdze proti extrémizmu“, pričom ako extrémizmus bola chápaná práve Republika. Výsledok prípadného hlasovania o novele je ťažko predpovedať.

O ďalších osudoch novely trestného zákona budeme čitateľov *Roš Chodeš* priebežne informovať. **JARO FRANEK**

Ludwig Winder ŽIDOVSKÉ VARHANY OPOŽDĚNÉ SLASTI

■ Dva nově přeložené romány Ludwiga Windera (1889–1946) promlouvají dobovou estetikou expresionistické tísně a nové věcnosti k naléhavým otázkám současnosti – ztráta identity, pocit odcizení, mechanismy moci a manipulace. Román *Židovské varhany* (1922, překlad a komentář Ingeborg Fialová-Fürstová) tematizuje odvěké úsilí člověka vzepít se autoritě. Albert Wolf odmítá bezvýhradnou poslušnost otci i Bohu svých předků. Politický román *Opožděné slasti* (1927, překlad a komentář Jan Budňák) odhaluje moc peněz a křehkost hodnot v poválečném čase ekonomických krizí a morálních otřesů. Každý pokus dohnat ztracené životní příležitosti se pak může stát náhražkou nesplněných snů i bezcitným kalkulem k ovládnání a vydírání druhých.

Vydalo nakl. Host v Brně roku 2025, edice Česká knižnice. Z němčiny přeložili a komentářem opatřili Ingeborg Fialová-Fürstová a Jan Budňák. 576

stran, dop. cena 469 Kč (v e-shopu nakl. 399 Kč).

Reinhard G. Kratz KUMRÁN

■ V knize *Kumrán* s podtitulem *Svitky od Mrtvého moře a vznik biblického judaismu* vysvětluje německý biblista, historik a teolog Reinhard G. Kratz historii náleží svitků objevených v jeskyních poblíž osady Chirbet Kumrán u Mrtvého moře. Jedná se o fragmenty přibližně tisíce hebrejských, aramejských a řeckých rukopisů, které R. G. Kratz prochází, komentuje nejdůležitější spisy a ukazuje, že komunita byla součástí hnutí, které se sice odvolávalo na biblické texty, zejména na Tóru a proroky, ale distancovalo se od tradičního židovského obětního kultu. Zkoumáním a výkladem těchto svitků se zabýval především známý historik a odborník na rané křesťanství profesor David Flusser a bude zajímavé jeho práci s novějším Kratzovým dílem porovnat.

Vydalo nakl. Vyšehrad v Praze roku 2025. Z němčiny přeložila Helena Medková. 304 stran, dop. cena 499 Kč, v e-shopu nakl. 399 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Adam Grygar

IV TEREZÍNĚ ROSTOU SEMIKRÁSKY

■ Podtitul knihy zní *Erich Adler: Život mezi hudbou, továrnou a perzekucí* a jedná se o první monografii věnovanou tomuto skladateli z česko-německo-židovské rodiny textilního továrníka z Kynšperku nad Ohří, jenž žil v letech 1911–1982 a po válce používal jméno Erich Orlický.

Jeho život ani dílo nejsou příliš známé, ač se dle zhruba padesáti zachovaných skladeb jedná o melodické a nikoli tuctové kompozice. Autor měl k dispozici Adlerův deník z let 1930–1945, zaznamenávající slibný začátek a rozvoj umělecké dráhy nadaného hudebníka, jeho pobyt na Hagiboru a v ghettu Terezín. Po znárodnění rodinné továrny se Adler začal věnovat profesionálně hudbě a snažil se vycházet i s novým socialistickým režimem. Komponoval, psal hudební recenze, stal se tajemníkem Svazu čsl. skladatelů v Ústí nad Labem, skládal písně pro pěvecko-satirický soubor Vlčáci.

To vše skončilo roku 1952, kdy byl v rámci antisemitské kampaně při procesu s R. Slánským obviněn jako bývalý továrník ze zpronevěry majetku, zatčen, pak pro nedostatek důkazů propuštěn. Následovalo vyloučení ze svazu skladatelů, zákaz veřejné hudební činnosti. Směl se živit jako ladič klavírů, barový pianista a učitel hry na klavír.

Vyšlo v Ostravě roku 2025 autorovým nákladem, 223 stran, fotografie, soupis Adlerových skladeb. Dop. cena 349 Kč.

HUGO HAAS V PONREPU

■ V únoru si připomínáme 125. výročí narození slavného divadelního a filmového herce a režiséra Hugo Haase (19. 2. 1901 Brno – 1. 12. 1968 Vídeň). Pražské kino Ponrepo uvádí v únoru dva snímky z amerického období, které režíroval a ve kterých i hraje. Do USA Haas emigroval před nacisty na jaře 1939 téměř na poslední chvíli, jeho bratra Pavla a další příbuzné nacisté zavraždili.

Promítají se následující filmy: **3. 2.** od 18.00: *Srazit a ujet* (1957); **14. 2.** od 18.00: *Lizzie* (1957, snímek o životě schizofrenní dívky je pokládán za nejlepší Haasův režijní počín).

NOAH BREUER NÁVRAT DO RAKOUSKA

■ Do **25. února** je v galerii Rakouského kulturního fóra (Jungmannovo nám. 18, P 1) k vidění soubor prací amerického umělce Noaha Breuera. Jedná se o tištěná díla na textiliích, papíru a skle, v nichž se prolínají historické motivy se současným designem a jsou inspirována návrhy zaniklého rodinného textilního podniku Carl Breuer a synové ve Dvoře Králové nad Labem. Potomek rodu Noah se nyní snaží, aby získal rakouské občanství, odtud název výstavy *Návrat do Rakouska*.

JOSEF V ČERVENÉM KOSTELE

■ V úterý **10. února** od 19.30 zazní v Červeném kostele v Brně hudebně-dívaldelní oratorium *Josef*, které na motivy starozákonního příběhu napsal skladatel, klavírista a varhaník Matouš Hejl.

R. FISCHMANN S KAPELOU BRAN

■ Robert Fischmann, zpěvák a hráč na příčnou flétnu, aktivní v mnoha hudebních žánrech a známý mj. svou spoluprací s jazzovým kytaristou Davidem Dorůžkou (album *Gilgul*), vydává s kapelou Bran (Vojtěch Jindra, Tomáš Görtler, Petr Mikeš a Víťa Patočka) nové album s názvem *Galette compléte*. Bran (v bretonštině havran) je kapela známá osobitým pojetím hudby vycházející ze starých bretaňských lidových motivů, dávných tanců a zpěvů moře. Čerstvé album zahrnuje tradiční i vlastní skladby v češtině. Koncert k jeho uvedení se koná **11. února** od 19.30 v klubu Leitnerka v Brně.

DŮM SE DVĚMA VĚŽEMI

■ Ve středu **18. února** od 19.00 se v kavárně Božská lahvice (Bílkova ulice, P 1) koná beseda s polsko-švédským novinářem Maciejem Zarembou Bielawským, který napsal na základě příběhu svých rodičů literární reportáž *Dům se dvěma věžemi* (vyšla roku 2018).

Autorova matka pocházela z židovské rodiny, prožila hrůzy holokaustu i Varšavské povstání a v roce 1968 emigrovala se třemi syny z komunistického Polska, kde režim rozpoutal antisemitskou kampaň. Jeho otec, vychovaný v duchu polské šlechtické tradice, reformátor psychiatrie a vězeň německých zajateckých táborů pro důstojníky, zemřel ve své vlasti. Knihu, která získala cenu Ryszarda Kapuścińského za nejlepší polskou literární reportáž, vydává v překladu Jana Fabera ostravské nakladatelství Protimluv.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V pondělí 9. února k nám zavítá na Kávu **Jakub Kvášovský**, učitel matematiky a zeměpisu na základní škole, účastník vědomostní soutěže *Na lovu*.

Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

Kulturní program

■ 1. února od 16.30, Maiselova synagoga (Maiselova 10, P 1): **Beseda a workshop pro děti s knihou Herrmannovic holka**. Knížka *Herrmannovic holka* seznamuje dětské čtenáře s tématem druhé světové války i samotným Terezínem. Vše očima malé Evičky a jejího háčkovaného kamaráda, kteří se nakonec vrátí domů k rodičům. Přijďte si popovídat s autorkou Klárou Dvořákovou, vnučkou skutečné E. Herrmannovic o tom, jak těžká témata přibližovat mladším čtenářům. Pro děti je ve spolupráci s ilustrátorkou Lindou Markovou připraven workshop, v jehož rámci si vyrobí vlastní talisman dodávající odvalu. *Vhodné pro děti od 4 do 8 let a jejich doprovod*. Vstupné 60 Kč.

■ 4. února od 19.00, Španělská synagoga (Věžeňská 1, P 1): **Představení ...a bolež nebe Dismanova rozhlasového dětského souboru**. Prostřednictvím koláže z deníků, básní, dopisů, zápisků do památníků a článků z časopisů vydávaných v terezínském ghettu nahlédnete do života internovaných dětí. Scénář vznikl na základě autentických textů terezínských dětí. Hraje a zpívá Dismanův rozhlasový dětský soubor. Scénář a režie: Jana Franková. Vstupné 60 Kč. *Vhodné pro děti od 10 let a dospělé*.

■ 18. února od 18.00, Auditorium OVK (Maiselova 15, P 1, 3. patro): **Přednáška: Architekt a scénograf František Zelenka (1904–1944)**. Přednáška architekta Zdeňka Lukeše představí život a dílo architekta a scénografa Františka Zelenky, zavražděného v roce 1944 v Osvětimi. Zelenka byl nadaným absolventem pražské techniky, nejmladším členem legendárního sdružení Devětsil a patřil mezi výrazné osobnosti meziválečné kulturní scény. Zelenka je známý mimo jiné spoluprací s Voskovcem a Werichem v Osvobozeném divadle, kde se podílel na divadelních výpravách, kostýmech i plakátech inscenací, a je autorem řady významných architektonických realizací, mezi něž patří například vila na Babě, portál Vilimkova nakladatelství na Národní

KULTURNÍ POŘADY

Mark Podwal: *Tu bišvat*.

třídě či letní dům Jana Wericha. Vstupné 60 Kč.

■ 26. února od 18.00, Auditorium OVK (Maiselova 15, P 1, 3. patro): **Workshop s restaurátorem papíru**. Nahlédněte do zákulisí práce restaurátora papíru a seznamte se s vybranými dekorativními papíry a technikami. V praktické části budete mít možnost tyto zdobené papíry využít při výrobě vlastní jednoduché sešitové vazby. Vstupné 60 Kč.

MALÝ MEHRIN

Vídeňská 14, Brno

■ 11. února v 17.00: **Komentovaná prohlídka stálé expozice**. Únorová prohlídka stálé expozice bude zaměřena na současné podoby judaismu. O různých podobách židovské víry v dnešním světě s naší lektorkou Evou Kopečkovou.

■ 19. února v 18.00: **Vojtěch Kyncl: Sousedé ve válce**. V loňském roce se město Třešť společně s historikem Vojtěchem Kynclem pustilo do projektu *Sousedé ve válce*. Výsledkem je naučná stezka městem, muzejně-pietní expozice na Věžeňském dvoře za radnici a nová kniha. Přináší detailní pohled na to, co znamenalo žít na malém městě, kde se po staletí prolínaly české, německé a židovské osudy a kde válečné události a ideologie dokázaly během několika let tuto křehkou rovnováhu rozbít. Debata se dotkne také tématu tvorby památníků a jejich současného přijetí v české, potažmo středoevropské společnosti, a hledání nových osobních svědectví a archivních

pramenů. Přijďte si popovídat s autorem projektu Vojtěchem Kynclem.

■ 26. února v 18.00: **Hieronymus Lorm (1821–1902): muž, jenž otevřel hluchoslepým svět**. Přednáška se zaměří na životní osudy Hieronyma Lorma, rodáka z mikulovské židovské obce. Během života přišel o sluch a postupně i o zrak. I přesto se stal známým literátem, žurnalistou a filozofem. Do historie se taktéž zapsal jako autor tzv. Lormovy abecedy, používané dodnes. Přednáší Mgr. Dana Vedra.

■ **Hlasy** – audiovizuální výstava dopisů z období holokaustu. Přijďte se seznámit s hlasy, které reprezentují pět moravských příběhů pomocí AI technologií. Autorkou výstavy, kterou lze navštívit až do čtvrtka 19. března, je historička Táňa Klementová.

Více informací na www.malymehrin.cz.

STROJ ČASU: MÍSTA PAMĚTI

■ Židovská obec Brno ve spolupráci s Centrem židovské kultury ŠTETL vyhlašují celostátní soutěž **Stroj času: místa paměti**, určenou dětem a mladým lidem ve věku 10–19 let. Soutěž je tradičně vyhlašována u příležitosti 27. ledna, Mezinárodního dne připomínání památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti.

Soutěž vybízí účastníky z celé ČR, aby se prostřednictvím krátkého filmu zamysleli nad zaniklými či zapomenutými místy paměti ve svém okolí. Příběhy domů, škol, hřbitovů, synagog, továren a dalších míst, která zmizela z mapy, ale zůstávají ve vzpomínkách a archivech, jsou všude kolem nás. Soutěž *Stroj času: místa paměti* nabízí mladým tvůrcům možnost tyto příběhy znovu otevřít a kreativně zpracovat.

Účastníci mají za úkol vytvořit krátký film (hraný, dokumentární, animovaný či experimentální) o maximální délce 5 minut. K účasti postačí běžný mobilní telefon nebo jednoduchá kamera. Důraz je kladen na nápad, příběh a práci v týmu, nikoli na profesionální technické zázemí. Filmy mohou vznikat individuálně i ve skupině.

Uzávěrka pro odevzdání soutěžních filmů je **30. dubna 2026**. Vyhlášení výsledků proběhne v srpnu 2026 v Brně, v rámci festivalu ŠTETL FEST, a bude spojeno s projekcí všech soutěžních snímků.

Jedná se o třetí ročník soutěžního formátu, který navazuje na úspěšné projekty *Černý Petr z Terezína* a *Srdce je oheň*.

■ Kontakt: Mgr. Barbora Dočkalová – kurátorka projektu, e-mail: info@stetl.cz, edukace@zob.cz, tel. č. +420 776 761 275; Kateřina Höferová – propagace, e-mail: propagace@stetlfest.cz, tel. č. +420 607 219 557.

PURIM 5786

■ Židovská obec v Praze Vás srdečně zve **2. března** od 19.30 na tradiční purimovou veselici. Hlavním bodem programu bude purim špíl reprezentace ŽOP, hudební doprovod zajistí Weiss Family a trio Annamária. Po programu zahraje dechový orchestr Feverband.

Teplý a studený bufet nabídne restaurace Šalom od 18.30. Od 19.30 začne program ve společenském sále a zároveň se občerstvení přesune po dobu programu do 3. patra.

Retro disco ve stylu nultých let ve třetím patře od 21.00 do půlnoci.

■ Vstupenky za 100 a 200 Kč zakoupíte od 2. února v pokladně ŽOP, v kavárně Na Balkóně a v sekretariátu Laudero- vých škol a samozřejmě i na místě.

Těšíme se na Vás!

žop

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ V lednu se konala prezentace výsledků půlročních projektů, jejichž téma znělo Stopy. Projekty se věnovaly sledování zvířecích stop, detektivnímu pátrání či záznamům zvukových stop a výtvarně zachyceným lidským stopám v krajině.

■ Tradiční konference *In medias res*, kdy studenti zvou do LŠ odborníky z nejrůznějších oborů, se koná **3. února**.

Více informací o dění školy naleznete na www.lauder.cz.

BRUNDIBÁR V ŘÍČANECH

■ Dne **2. února** od 9 a od 10.30 hodin se v Kulturním centru Labuť v Říčanech koná představení opery *Brundibár* Hanse Krásky a Adolfa Hoffmeistera, kterou nastudovali žáci místní Základní umělecké školy. Do příprav se zapojili frekventanti všech uměleckých oborů.

Opera zazní v kompletním scénickém provedení. Před ním vystoupí žáci s komponovaným pásmem, které přiblíží historii díla i příběhy dětí, které jej uváděly v terezínském ghettu. Na jaře a v létě se pak děti z Říčan představí na vybraných festivalech a na podzim bude opera uvedena v Terezíně.

NÁHROBKY UPRCHLÍKŮ Z HALIČE A BUKOVINY

■ Plzeňská židovská obec zve dne **11. února** od 17 hodin do Rabínského domu vedle Velké synagogy v Plzni na přednášku Václava Freda Chvátala. Přednáška se věnuje náhrobkům uprchlíků z Haliče a Bukoviny, kteří se na přelo-

**VÝZVY, ZPRÁVY
INZERCE**

mu 19. a 20. století ocitli na území dnešních českých zemí. Prostřednictvím funerálních památek autor přibližuje osudy lidí nucených opustit své domovy v důsledku válek, pogromů a politických otřesů. Náhrobky jsou zde chápány nejen jako místa paměti, ale také jako cenné historické prameny.

Vstupné: 30 Kč na místě.

VÝZVA

■ V rámci práce na monografii Mikuláše Medka hledáme příbuzné či přátele **Františka Kafky** (1919–1991), spisovatele, publicisty a překladatele (mj. autora románu *Krutá léta* či průvodce po Novém židovském hřbitově); PhMr. **Karola Wassermanna** (1920–1993), lékárníka narozeného v Banské Štiavnici, který po sametové revoluci vykonával funkci předsedy pražské židovské obce. Prosím, pokud máte informace o jednom či druhém pánovi, ozvěte se. Děkuji moc. Kontakt: adela.kosakova@seznam.cz.

**DVĚ PÍSMENKA,
KTERÁ ZNAMENAJÍ MNOHO**

Už to budou dva roky, co jsem se jako správkyně Nového židovského hřbitova v Pardubicích seznámila s vnučkou Růženy a Emanuela Zinnerových. Ačkoli většinu života prožili Růžena a Emanuel v Novém Městě nad Metují, ke sklonku své pozemské pouti žili v Pardubicích. A proto jsou zde i pohřbeni. Manželé měli celkem čtyři děti. Nejstarší byla dvojčata Jindřich a Emma (narození 1893), pak se narodil Josef (1902) a jako poslední František o dva roky později.

Díky vnučce Růženy a Emanuela jsem získala obrovské množství informací a rodinných fotografií. Naopak já pomohla najít do té doby neznámé potomky Jindřicha – stihl vycestovat do Izraele. Jeho dvojče Emma zemřelo ještě před vypuknutím druhé světové války

a osud zbývajících členů rodiny byl bohužel tragický. Josef, žijící s rodinou v Pardubicích, byl zatčen v lednu 1943. Zahynul v Osvětimi o tři měsíce později. Jeho manželku a dcery se podařilo zachránit. František s rodinou žil v Kostelci nad Orlicí. On i jeho rodina (žena Valerie a děti Jiří a Jana) byli v Osvětimi zavražděni. Přežít se podařilo pouze Jindřichovi v emigraci a Josefově ženě a dcerám.

Ke svému překvapení jsem zjistila, že ve všech dostupných vyhledávacích systémech jsou kostelečtí členové rodiny zadáni s chybou v příjmení – místo Zinnerovi byli vždy Zimmerovi. Stejně tak tomu bylo i v případě jmen vypsáných na zdech Pinkasovy synagogy. Josef Zinner z Pardubic zde nebyl zapsán vůbec.

Postupně se mi ale podařilo vrátit zmlizelá (v tomto případě platí slovo „zmlizelá“ vzhledem k chybám dvojnásob) jména a osudy rodiny do povědomí veřejnosti laické i odborné.

Díky výzvě se podařilo najít stopy pobytu Josefových dcer a manželky na Seči. Referát zazněl na konferenci *Židé v Čechách*. Chyba je opravena v databázích a snad v roce 2026 budou v Pardubicích a Kostelci nad Orlicí odhaleny stolpersteiny pro rodiny Josefa a Františka. A v lednu letošního roku se podařilo opravit a doplnit i jména na zdi Pinkasovy synagogy. Okamžik to byl pro všechny velmi významný a památný. Návštěvu tohoto místa vnímají zcela jinak turisté a ti, jejichž předci jsou na zdech vypsáni. V případě potomků členů rodin Zinnerových je synagoga místem, které navštěvují velmi zřídka a nebyli tu desítky let. Je to místo smutných vzpomínek a trápení. V lednu 2026 se díky ochotě historiků a restaurátorů Židovského muzea v Praze stala návštěva tohoto místa okamžikem významným a dojemným. Být bezprostředním účastníkem při opravě samotné znamenalo velkou radost pro všechny.

Děkujeme.

Oprava jmen v Pinkasově synagoze.

Za všechny u nás i v zahraničí žijící členy rodiny Zinnerů *Soňa Krátká* (správkyně židovského hřbitova v Pardubicích, Krajské technické muzeum – Muzeum regionu Vysoké Mýto)

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **február** slávia sviatok svojich narodenín: pani Dagmar Hrnčiarová, nar. 2.2. – 74 rokov; pani Eva Welwardová, nar. 19.2. – 78 rokov; pani Marta Uhliarová, nar. 17.2. – 60 rokov; pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 73 rokov; pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 85 rokov, a pán Matej Turčan, nar. 27.2. – 36 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **februári** oslávia narodeniny: pani Eva Bihellerová – 78 rokov; pán Juraj Bock – 90 rokov; pán Peter Borský – 75 rokov; pani Zuzana Diamantová – 88 rokov; pán Peter Gavora – 84 rokov; pán Anatolij Goldenberg – 79 rokov; pani Katarína Luciaková – 72 rokov; pán Mgr. Zdenek Marko – 71 rokov; pán Peter Munk – 73 rokov; pani PhDr. Judita Neumannová – 75 rokov; pán Ing. Vladimír Orlík – 55 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 87 rokov; pani Valéria Slámová – 98 rokov; pán Karol Slnek – 77 rokov; pán MUDr. Kurt-Karol Sudek – 95 rokov; pani Karolína Szóradová – 77 rokov; pani Judita Šándorová – 90 rokov; pán Ján Štrasser – 80 rokov; pán Ing. Milan Valášek – 79 rokov, a pán JUDr. Ivan Wernej – 80 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Milada Winklerová, nar. 1.2. – 77 let; pan Petr Urban st., nar. 9.2. – 67 let; David Joshua Ondra, nar. 16.2. – 16 let; pan Jan Rybář, nar. 17.2. – 79 let; pani Hana Fischer, nar. 17.2. – 78 let; pani Sara Blau, nar. 17.2. – 25 let, a pan Martin Stančev, nar. 26.2. – 53 let. Oslavencům přejeme vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **lednu** oslavili narodeniny: pan Martin Elis Šachar; pani Zuzana Jančaříková; pani Mgr. Isabela Jelínková a pani Pavla Kroupová.

Ad mea veesrim šana!

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Petr Malina; pani Eva Grisová; pan Ing. František Comorek; pan Zdeněk Popper,

ZPRÁVY Z OBCÍ

a pan Mgr. Michal Spevák. Všem oslavencům přejeme vše nejlepší, hlavně dobré zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **február** oslávia narodeniny: pani Etela Bergerová – 69 rokov; pán Tomáš Borový – 80 rokov; pán MUDr. Ladislav Burger – 77 rokov; pani Hedviga Ivaščuová – 72 rokov; pani Eva Pavljuková – 79 rokov; pán Ing. Daniel Riemer – 78 rokov; pán Mikuláš Šimon – 88 rokov, a pani Ing. Viera Veselová – 79 rokov. Prajeme im veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **únoru** oslaví narodeniny: slečna Miriam Serafína Maxa, nar. 21.2. – 3 roky, a pan Zdeněk Šlomovič, nar. 25.2. – 70 let. Přejeme jim pevné zdraví a životní spokojenost.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Orel Menashe Bassirat Mand, nar. 10. 2. – 25 let; pani Kristýna Neumannová, nar. 5. 2. – 21 let, a pani Helena Weil, nar. 22. 2. – 78 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Jindřich Goba – 93 let, a pani Nora Macurová – 82 let. Přejeme jim dobré zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny naši členové: pani Iveta Čechová – 58 let, a pan Zdeněk Roubíček – 74 let. Oběma jubilantům blahopřejeme a přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Kateřina Bígllová, nar. 9.2. – 77 let; pan Jozef Braun, nar. 23.2. – 81 let; pan Michael Dushinsky, nar. 10.2. – 80 let; pan Albert Erent, nar. 2.2. – 86 let; pani Alexandra Herrmann-Goldscheider, nar. 14.2. – 81 let; pan Peter Horan, nar. 4.2. – 76 let; pan Ivan Hybš, nar. 8.2. – 78 let; pan Aron Chaplík, nar. 24.2. – 88 let; pani Jitka Jelínková, nar. 22.2. – 76 let; pani Helena Klímová, nar. 3.2. – 89 let; pani Irena Luňáková, nar. 8.2. – 80 let; pan Michal Pacovský, nar. 6.2. – 77 let; pani Renata Pavelková, nar. 8.2. – 88 let; pani Mariana Russová, nar. 14.2. – 89 let; pani Alena Smolíková, nar. 9.2. – 88 let; pani Alena Smutná, nar. 16.2. – 76 let; pani Věra Šestáková, nar. 19.2. – 76 let; pani Alena Štěpánková, nar. 4.2. – 78 let; pani Anna Tomášková, nar. 20.2. – 75 let, a pani Helena Valíková, nar. 5.2. – 95 let. Všem přejeme pevné zdraví a životní spokojenost do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že ve věku 57 let zemřel 21. prosince 2025 pan David Bohbot. Se zesnulým jsme se rozloučili 23. prosince v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Nechť je jeho duše vevázána do svazku věčného života

Zichrono livracha.

ŽNO PŘEŠOV

V **februári** oslávia svoje narodeniny: pán Ing. Pavel Greguš – 70 rokov; pani Ing. Bianka Horváthová – 79 rokov; pani MUDr. Helena Martonová – 83 rokov, a pani Erika Tomková – 76 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 75 let, a pani Ivana Mertová, nar. 12.2. – 34 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

RABÍNSKÝ DOPIS PROTI ICE

Ve druhé půli ledna se média v souvislosti se současnou politikou vlády USA rozsáhle zabývala dvěma tématy: kauzou Grónsko, o které se prezident Donald Trump silně zajímá, a zásahy Imigračního a celního úřadu (ICE) v Minneapolisu. K protestům proti zásahům federálních agentů, které si do 25. ledna vyžádaly už dva životy nevinných civilistů, se připojili i představitelé židovské komunity Adatah Jeshurun v Minnetonce. Její reprezentanti vydali otevřený dopis, v němž se mj. píše:

„Jako rabíni a kantorové z celé Minnesoty píšeme z kolektivní obavy o to, co se děje v našem milovaném státě. Bez ohledu na to, jak chápete potřebu imigrační reformy a bezpečnosti hranic, jednání federálních agentů v našem domově má zhoubný dopad na obyvatele našich komunit. Toto je okamžik, který vyžaduje, abychom stáli po boku s našimi spoluobčany z Minnesoty. (...) Kromě smutku pocítujeme také hrůzu: hrůzu z toho, že naši spoluobčané se bojí opustit své domovy, a dokonce i otevřít dveře. Mnoho lidí nechodí do práce, na které jsou závislí, ani do kostela. Rodiče mají strach posílat děti do školy. Školy, školky a podniky se bojí otevřít, protože ICE zatýká přímo před vstupem do nich. Členové komunity, kteří jsou ochotni pomoci, se po vraždě Renee Goodové obávají, že i oni mohou být pronásledováni, nebo dokonce zabiti. Naše tradice nás učí milovat cizince a připomíná nám, že i my jsme zažili, jaké to být přistěhovalci v nové zemi.“

NOVÉ ZÁKONY V AUSTRÁLII

Židovský poslanec australského parlamentu Mark Dreyfus pronesl při lednovém zasedání modlitbu Kadíš za zemřelé, aby uctil památku obětí masakru na Bondi Beach během svátku Chanuka, kdy dva teroristé motivovaní ideologií Islámského státu zabili 15 lidí. Většina obětí byla židovského vyznání. Australské sněmovně Dreyfus také řekl, že „reakce země se nemůže omezit na smutek“, a vyzval kolegy zákonodárce, aby přijali opatření k „dodržování našich zákonů proti nenávisti“.

Parlament poté schválil zákony proti nenávisným projevům a reformu držení zbraní, jež byly navrženy v návaznosti na útok. Zákon o reformě držení zbraní zahrnuje nové kontroly žádostí o zbrojní průkazy a národní program zpětného odkupu zbraní, zákon proti nenávisným projevům zakazuje nenávisné skupiny a ukládá tresty kazatelům, kteří šíří nenávist.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Pomník architekta Ernsta Wiesnera byl odhalen u jeho hrobu v liverpoolském Allertonu. Foto archiv.

ŽHÁŘSKÝ ÚTOK V JACKSONU

V sobotu 10. ledna časně zrána zapálil útočník reformní synagogu Beth Israel Congregation, jediný templ v Jacksonu ve státě Mississippi, jenž slouží jako náboženské a komunitní centrum pro místní Židy již od roku 1860. Při požáru nebyl zraněn žádný člen kongregace ani záchranář. Oheň nicméně způsobil rozsáhlé škody v administrativní části a knihovně, kde bylo zničeno nebo poškozeno několik svitků Tóry a dalších rituálních předmětů. Podporu komunitě vzápětí nabídli místní křesťanští a mezikonfesionální partneři, kteří jí slíbili poskytnout dočasný prostor.

Ze žhářství byl obviněn 19letý Stephen Pittman, na něhož policii upozornil jeho otec. Pittman během výslechu FBI prohlásil, že budovu zapálil, neboť to byla „synagoga Satana“. Na tutéž synagogu a jejího tehdejšího rabína Nussbauma zaútočili roku 1967 členové Ku-klux-klanu.

Útoky na synagogy a židovské instituce nejsou v posledních letech v USA výjimečným jevem; nejtragičtějším byla střelba v synagoze Tree of Life v Pittsburghu v roce 2018.

ZTRÁTA KOLEKTIVNÍ PAMĚTI

Podle údajů nedávno zveřejněných Claims Conference (Konferenci o židovských materiálních nárocích vůči Německu) klesl počet přeživších holocaustu na celém světě

na přibližně 196 000 osob. Téměř polovina z nich žije v Izraeli – přibližně 97 600 osob –, ostatní ve Spojených státech, Francii, Rusku, Německu a dalších zemích. Zpráva zdůrazňuje, že většina přeživších – přibližně 97 procent – je klasifikována jako „dětští přeživší“, tj. osoby, které byly v době osvobození z vyhlazovacích táborů mladší 18 let a dnes je jim v průměru 87 let.

Pokles počtu přeživších neznamená pouze lidskou ztrátu, ale také ztrátu kolektivní paměti, kdy mizí přímá svědectví těch, kdo zažili nacistická zverstvata.

POMNÍK ERNSTA WIESNERA

Ve středu 21. ledna byl na hřbitově v britském Liverpoolu odhalen pomník architekta Ernsta Wiesnera, který ovlivnil dobu Brna ve 20. letech minulého století. Pomník vedle jeho hrobu obsahuje fragmenty domů, jež navrhl či upravil.

Kvůli židovskému původu byl Wiesner po okupaci Československa nucen emigrovat do Velké Británie, kde získal politický azyl a pracovní povolení Královské společnosti britských architektů. Místo jeho posledního odpočinku v židovské sekci na hřbitově Allerton v jižní části Liverpoolu našla kurátorka vily Stiassni K. Konečná. S podporou Jihomoravského kraje byl náhrobek významného modernistického tvůrce restaurován a doplněn pomníkem vytvořeným podle návrhu architekta Tomáše Růžičky z kamenných fragmentů z vily Stiassni, vily Neumark, paláce Morava a budovy Českého rozhlasu Brno. K nejznámějším Wiesnerovým dílům v moravské metropoli patří dále místní krematorium. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace Ros chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 1. 2026.

Cena 50 Kč (2,20 €)